

**Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
MISIJA NA KOSOVU**

**Odeljenje za ljudska prava i vladavinu prava
Sekcija za praćenje pravnog sistema**

**Kosovska suđenja za ratne zločine:
Pregled**

septembar 2002.

SADRŽAJ

GLOSAR	4
REZIME	6
I. MANDAT	6
II. OBJAVLJIVANJE IZVEŠTAJA	6
III. DOMEN IZVEŠTAJA	6
IV. ZAVRŠNE NAPOMENE	7
DEO I: METODOLOGIJA I PREGLED RAZVOJA INSTITUCIJA	9
I. METODOLOGIJA	9
II. OSNOVA I RAZVOJ PRAVOSUDNOG SISTEMA NA KOSOVU I NJIHOVA RELEVANTNOST U SUĐENJIMA ZA RATNE ZLOČINE	10
DEO II: ZBIRNI PREGLED PREDMETA	12
DRAGAN NIKOLIĆ	12
LJULJIM ADEMI (LULJIM ADEMI).....	13
MIROSLAV VUČKOVIĆ I BOŽUR BIŠEVAC	14
MALOLETNIK Z.....	15
ZVEZDAN SIMIĆ.....	16
MILOŠ JOKIĆ.....	16
AGIM AJETI I BOŽIDAR STOJANOVIĆ	18
ZORAN STANOJEVIĆ.....	18
IGOR SIMIĆ, DRAGAN JOVANOVIĆ, SRĐAN I VLASTIMIR ALEKSIĆ, TOMISLAV VUČKOVIĆ, I BRANISLAV POPOVIĆ.....	19
ČEDOMIR JOVANOVIĆ I ANĐELKO KOLAŠINAC	20
RADOVAN APOSTOLOVIĆ, BOŽUR BIŠEVAC, MICKA KRAGOVIĆ, BOGOLJUB JEVTIĆ, I LJUBIŠA SIMIĆ	22
SAVA MATIĆ.....	22
MOMČILO TRAJKOVIĆ	24
BOGOLJUB MIŠIĆ I STOJAN JOVANOVIĆ	25
ALEKSANDAR MLADENOVIĆ.....	26
VESELIN BEŠOVIĆ.....	26
SAŠA GRKOVIĆ	27
DEO III: VAŽEĆI ZAKON I RELEVANTNI IZVORI PRAVA	28
I. VAŽEĆI ZAKON	28
<i>Materijalno pravo</i>	28
<i>Krivičnopravna odgovornost</i>	30
<i>Procesno pravo</i>	31
II. IZVORI PRAVA U OBLASTI RATNIH ZLOČINA I MEĐUNARODNOG HUMANITARNOG PRAVA.....	32
DEO IV: ANALIZA PREDMETA.....	33
I. PODIZANJE OPTUŽNICE	33
<i>Materijalno pravo</i>	33
<i>Sastavljanje i izrada optužnice</i>	35
II. MOGUĆNOST ODBRANE DA IZLOŽI DOKAZE	36
III. PRVOSTEPENE SUDSKE PRESUDE.....	37
<i>Problem verodostojnosti iskaza svedoka</i>	38

<i>Teorije o krivičnoj odgovornosti u kosovskom kontekstu</i>	42
<i>Struktura i nalazi u prvostepenim presudama</i>	44
<i>Odsustvo navođenja izvora prava</i>	45
<i>Netačna kvalifikacija krivičnog dela</i>	46
IV. PRESUDE VRHOVNOG SUDA	47
<i>Pregled</i>	47
<i>Tretman genocida, čl.141 KZ SRJ</i>	48
<i>Tretman ratnih zločina protiv civilnog stanovništva, čl.142 KZ SRJ</i>	49
<i>Tretman krivične odgovornosti</i>	50
<i>Odsustvo navođenja izvora prava</i>	51
DEO V: STATISTIČKI PODACI O SUĐENJIMA ZA RATNE ZLOČINE	52
PREDMETI RATNIH ZLOČINA	52
HRONOLOŠKI PREGLED PRVOSTEPENIH SUDSKIH PRESUDA	53
HRONOLOŠKI PREGLED PRESUDA VRHOVNOG SUDA	54
RELEVANTNE ODREDBE KRIVIČNOG ZAKONA SRJ	54

GLOSAR

AOP	Administrativno odeljenje pravde
SPK	Savetodavna pravosudna komisija
OP	Odeljenje pravde
Evropska konvencija	Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda
VPS	Vanredni pravosudni sistem
SRJ	Savezna Republika Jugoslavija
KZ SRJ	Krivični zakon Savezne Republike Jugoslavije
ZKP SRJ	Zakon o krivičnom postupku SRJ
Odeljenje	Odeljenje za ljudska prava i vladavinu prava OEBS
ICCPR	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
Tribunal za bivšu Jugoslaviju	Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju
Tribunal za Ruandu	Međunarodni krivični tribunal za Ruandu
ZSV/SI	Zajedničko savetodavno veće za sudska imenovanja
PI	Pravosudna inspekcija
KFOR	Kosovske mirovne vojne snage
KSREZ	Kosovski sud za ratne i etnički motivisane zločine
SPPS	Sekcija za praćenje pravnog sistema
NATO	Severnoatlanska vojna alijansa
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
SPGS	Specijalni predstavnik Generalnog sekretara
TSK/ST	Tehnički savetodavni komitet za sudove i tužilaštvo
UNMIK	Misija privremene uprave Ujedinjenih nacija za Kosovo

RSB UN	Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija
Prva Ženevska konvencija	Ženevska konvencija o poboljšanju položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu, od 12. avgusta 1949.
Druga Ženevska konvencija	Ženevska konvencija o poboljšanju položaja ranjenika, bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru, od 12. avgusta 1949.
Četvrta Ženevska konvencija	Ženevska konvencija o zaštiti civila u vreme rata, od 12. avgusta 1949.
Protokol I	Dopunski protokol Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949., koji se odnosi na zaštitu žrtava u međunarodnom oružanom sukobu, od 8. juna 1977.
Protokol II	Dopunski protokol Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949., koji se odnosi na zaštitu žrtava u unutrašnjem oružanom sukobu, od 8. juna 1977.
Konvencija o genocidu	Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, od 9. decembra 1948.

REZIME

I. MANDAT

Sekcija za praćenje pravnog sistema (SPPS) je deo Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava Stuba III (Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju) Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK). Tokom protekle dve godine, SPPS ispunjava svoj mandat praćenjem pravosudnog sistema na Kosovu i promovisanjem poštovanja domaćih i međunarodnih standarda ljudskih prava, kao i davanjem prepruka o delotvornim rešenjima kako bi se osiguralo poštovanje ovih standarda. Zadatak praćenja pravosudnog sistema ispunjava se sa objektivnog stanovišta, težeći kompletnoj strategiji koja je uglavnom usmerena na dva osnovna aspekta: prvo, da se zakonski okvir mora pridržavati standarda ljudskih prava i, drugo, da sudovi moraju dosledno primenjivati i poštovati garantije i standarde koje pruža važeće zakonodavstvo.

II. OBJAVLJIVANJE IZVEŠTAJA

Ispunjavajući svoj mandat, SPPS dosledno priprema i objavljuje izveštaje¹ o sistemu krivičnog pravosuđa, koji imaju za cilj da pomognu relevantnim vlastima u domenu pravosuđa u njihovom zadatku na reformi i u obezbeđivanju pravosudnog sistema koji poštuje standarde pravičnog suđenja i ispravnog procesa. Stalno usavršavajući svoje izveštavanje, SPPS stavlja naglasak na problematična pitanja i oblasti, koji su simptomatični za pravosudni sistem u celini. Shodno tome, SPPS je trenutno usmerena i izveštava o opštim trendovima koji predstavljaju povrede međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava ili na kršenje principa vladavine zakona. Ove trendove i sistematske probleme Sekcija pomno analizira, tako da bi sve preporuke - ako bi se uvažile - vodile ka efikasnoj i sveobuhvatnoj reformi u određenoj oblasti, a ne samo do privremenih rešenja.

SPPS je do sada objavljivala dve vrste javnih izveštaja: periodične izveštaje (šestomesečne Preglede sistema krivičnog pravosuđa) i specijalne izveštaje. Ova druga kategorija bavi se posebnim oblastima na koje je SPPS usmerila svoj rad, koje su zahtevale, u to vreme, naglasak i pažnju javnosti i profesionalaca u oblasti prava - domaćih i međunarodnih - prisutnih na Kosovu.

III. DOMEN IZVEŠTAJA

Ovaj specijalni izveštaj predstavlja sveobuhvatni pregled svih predmeta gde su optužnica ili proces teretili za ratne zločine ili genocid nad civilima kako je definisano u važećem zakonu na Kosovu, pred sudovima koje je osnovala Misija privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) posle juna 1999. To je prvi kompletan pregled

---

¹ Izveštaji su dostupni na sajtu OEBS: www.osce.org/kosovo/documents/reports/justice

procesa za kršenja međunarodnog humanitarnog prava u ovom sudskom sistemu. Ova suđenja su od kritičnog značaja za evoluciju društva na Kosovu u pravcu pomirenja i priznavanja istine. Međutim, do sada su u javnosti bile retke i nedosledne informacije o načinu na koji su odvijaju ova suđenja i presudama, što je u javnosti kao i među pravnom profesijom (domaćom i stranom) ostavilo nepotpunu sliku o materijalu i postupku u ovim predmetima.

Ovaj izveštaj, stoga, ispunjava prazninu u informacijama i analizi vezanim za suđenja za ratne zločine na Kosovu. Domen izveštaja je dvostruk. Prvo, on daje detaljan opis sudskog postupka koji je korišćen. Drugo, on ispituje i analizira optužnice, suđenja, presude i presude po žalbi. Analiza je zasnovana na važećem zakonodavstvu na Kosovu relevantnom za prirodu ovih predmeta, ali ona takođe stavlja suđenja i presude u širi kontekst druge međunarodne jurisprudencije o humanitarnom pravu, kako su je razvile različite nacionalne jurisdikcije i međunarodni krivični sudovi za Ruandu (Tribunal za Ruandu) i bivšu Jugoslaviju (Tribunal za bivšu Jugoslaviju).

IV. ZAVRŠNE NAPOMENE

Nalazi i analiza u ovom izveštaju navode na određene zaključke o radu pravosuđa na krivičnom gonjenju i suđenjima za ratne zločine na Kosovu. Ti zaključci se odnose kako na pravosudne organe koji su uključeni u ove predmete, tako i na sistem pravosuđa i one koji njime upravljaju. Što se tiče ovih drugih, zaključci imaju prirodu preporuka i cilj im je da osiguraju da se odgovarajuća podrška i resursi dodele sudovima koji se ovim predmetima bave. Ako se ti problemi reše, jurisprudencija na Kosovu može dostići viši nivo profesionalizma, koherencije i ukupnog pravnog kvaliteta, te tako ispuniti svoj krajnji cilj promovisanja istine i pomirenja na Kosovu.

- **Optužnica** u svakom krivičnom predmetu predstavlja zakonski instrument koji optuženog obaveštava o navodima protiv njega ili nje, i o činjenicama na kojima su navodi zasnovani; stoga bi optužnice morale biti sastavljene jasno i određeno. Ne samo da dobro sastavljena i specifikovana optužnica omogućava optuženom da efikasnije spremi svoju odbranu, ona je takođe od izuzetne važnosti za uspešno krivično gonjenje. Važnost jasno navedene optužnice dolazi posebno do izražaja u složenim slučajevima koji terete za brojne žrtve i krivična dela tokom dužeg vremenskog perioda, kao što je često slučaj sa procesima za ratne zločine.
- **Sudske presude** u procesima za ratne zločine trebalo bi da odražavaju visoke standarde jurisprudencije. Presude u predmetima ovakve prirode moraju biti strukturno konsistentne i praćene utemeljenim pravnim obrazloženjem. Univerzalni karakter ovih zločina i pažnja javnosti koju oni obično privlače znače da se presude smatraju korpusom pravnih mišljenja koja, s razloga svog kvaliteta, mogu činiti dobro zasnovanu jurisprudenciju koja će usmeriti i služiti kao referenca tokom kasnijih sličnih suđenja ili pravnicima zainteresovanim za istraživanje u ovoj oblasti. Štaviše, uzimajući u obzir da su krivična veća u ovim predmetim uglavnom činile međunarodne sudije, standardi pravne pismenosti i argumentacije trebalo bi da budu još viši.

- U svakom pravnom sistemu **Vrhovni sud** ima vodeću ulogu u obezbeđenju i promovisanju najviših standarda pravnog tumačenja i pravnog obrazlaganja, čiji je krajnji domen ujednačavanje prakse svih drugih sudova u okviru njegove jurisdikcije. Pružanjem dubinske analize i navoda relevantnih slučajeva ili drugih autoriteta, odluke Vrhovnog suda bi pomogle domaćim sudijama, tužiocima i advokatima da usavrše svoje razumevanje pravnih pitanja koja su sastavni deo suđenja za ratne zločine. To bi takođe uticalo na uverljivost presuda. Konačno, ovakve presude bi doprinele ustanovljenju osnove za dinamičnu, kritičku, nezavisnu jurisprudenciju kosovskih sudova.
- Da bi tužioci i sudije uključeni u istragu i suđenje za ratne zločine bili u stanju da daju dobro zasnovanu i detaljnu pravnu analizu, praćenu obimnim izučavanjem relevantne prakse na međunarodnom nivou, postoji izuzetna potreba za odgovarajućom **dodelom sredstava** u ovim krivičnim procesima. Ovim tužiocima i sudijama treba obezbediti profesionalni tim pravnih istraživača i analitičara, sposobnih da daju znatan pravni doprinos pisanim optužnicama i presudama u ovakvim predmetima.
- Najveći broj presuda za ratne zločine na Kosovu zasnovan je na argumentima vezanim za verodostojnost svedoka, što potiče od nedoslednosti izjava koje u različitim fazama istrage ili suđenja daje isti svedok. Zbog važnosti naglaska na doslednostima u izjavama svedoka, a takođe uzimajući u obzir dužinu trajanja postupka u ovim predmetima, sudovi na Kosovu bi u svim krivičnim predmetima ratnih zločina trebalo da usvoje soluciju **dokumentovanja verbatim**. Na taj način, izjave i primedbe koje se načine tokom različitih faza procesa bile bi precizno sadržane u zvaničnoj dokumentaciji predmeta, eliminišući sva kasnija neslaganja o tome da li su nedoslednosti između dve izjave nastale zbog nepreciznosti beleženja ili usled suštinskog neslaganja iskaza.

DEO I: METODOLOGIJA I PREGLED RAZVOJA INSTITUCIJA

I. METODOLOGIJA

Ovaj izveštaj zasnovan je na informacijama koje je prikupila SPPS tokom direktnog praćenja svih procesa za ratne zločine istraženih i vođenih pred sudovima na Kosovu. SPPS je bila u poziciji da pregleda sve sudske predmete u ovim procesima, takođe da prisustvuje i prati ceo postupak, tokom faze glavnog pretresa, kao i tokom žalbenog postupka pred Vrhovnim sudom. Pravna analiza materijala i procesa u ovim predmetima zasnovana je na stvarnim optužnicama, sudskim presudama i odlukama Vrhovnog suda, koje su bile dostupne Sekciji.

U celom izveštaju predmeti koji su tema analize generički se nazivaju “predmetima ratnih zločina”. Ovaj generički naziv ima isključivo deskriptivno značenje, jer obuhvata ne samo slučajeve ratnih zločina protiv civila, kako je definisano u zakonu važećem na Kosovu (čl.142 Krivičnog zakona Savezne Republike Jugoslavije – KZ SRJ), već i druge predmete na koje se odnosi glava XVI KZ SRJ o “Krivičnim delima protiv čovečnosti i međunarodnog prava”. Nadalje, ovaj izveštaj takođe uključuje u pregled one predmete gde su pojedina dela ubistva i drugih zločina, kao što su uništavanje imovine, pljačka, krađa, telesne povrede, gonjena izvan okvira glave XVI KZ SRJ. Ovi poslednji slučajevi su relevantni zbog načina na koji sudovi procenjuju činjenične okolnosti tokom oružanog sukoba i načina na koji je ta procena dovela do različitih mehanizama i osnove za sastavljanje optužnica.

Slučajevi obrađeni u ovom izveštaju obuhvataju dela koja terete ili za koja je dokazano da su počinjena u periodu od maja 1998. do juna 1999., tokom oružanog sukoba koji se u to vreme odvijao na Kosovu. Gonjenje ovih krivičnih dela počelo je 5. novembra 1999., kada je podignuta prva optužnica, a nastavlja se i danas. Sudovi koji vode ove krivične procese sastavljeni su ili od pripadnika domaćeg pravosuđa i tužilaštva, ili od međunarodnih sudija i tužilaca imenovanih u okviru kosovskog pravosudnog sistema. Da bi se bolje razumeo različit sastav sudskih veća uključenih u procese za ratne zločine, ovaj izveštaj će dati kratak pregled evolucije pravosudnog sistema na Kosovu pod upravom UNMIK, sa osvrtom na odlučujući faktor i ulogu međunarodnih sudija i tužilaca u ovim sudskim procesima.

Što se tiče metoda korišćenog pri proceni u poglavljima koja slede, ovaj izveštaj će prvo izložiti opis proceduralnih faza svih slučajeva koji su predmet analize, a potom će dati ocenu značajnih pravnih aspekata vezanih za istragu, optužnicu, suđenje i obnovu procesa. Analiza će se usmeriti na pojedinačne predmete koji su postavili najrelevantnija pitanja u pogledu utvrđivanja i definisanja elemenata krivične odgovornosti, procene dokaza u predmetu, ili interpretacije relevantnih zakonskih odredbi primenljivih u pojedinačnom predmetu. Izveštaj će takođe izneti sumarnu procenu i analizu zajedničkih odlika i pravnih aspekata koje dele neki predmeti.

U celom izveštaju se navode citati iz presuda za ratne zločine ili optužnica. Kako domaći sudovi na Kosovu ne upotrebljavaju jedinstven sistem denominacije predmeta i obrazac presuda (uz numerisanje odeljaka, pasusa, itd.), ovi navodi će nositi samo naziv predmeta prema imenu optuženog, bez drugih razjašnjenja u fusnoti.

II. OSNOVA I RAZVOJ PRAVOSUDNOG SISTEMA NA KOSOVU I NJIHOVA RELEVANTNOST U SUĐENJIMA ZA RATNE ZLOČINE

Kada je u junu 1999. UNMIK stigla na Kosovo, posle oružanog sukoba i kampanje bombardovanja NATO, nije postojao dejstvujući pravosudni sistem. Zajedničko savetodavno veće za privremena sudska imenovanja (ZSV) osnovao je Specijalni predstavnik Generalnog sekretara 28. juna 1999., da bi davalo predloge za privremena imenovanja sudija i tužilaca u okviru vanrednog pravosudnog sistema (VPS). Odlukom SPGS, ZSV je raspušteno 7. septembra 1999. i zamenjeno Savetodavnom pravosudnom komisijom (SPK), koja je svoj rad započela 27. oktobra 1999. Posle izbora i imenovanja, do juna 2000., uspostavljen je redovan sistem krivičnog pravosuđa na celom Kosovu.

Uprkos uspehu ponovnog uspostavljanja pravosudnog sistema za manje od godinu dana, i uprkos obimnim naporima da se dalje usavrši sistem pravde, još uvek je bilo niza pitanja koja su izazivala zabrinutost. Nizak nivo participacije pripadnika manjinskih zajednica – pogotovo kosovskih Srba – u sistemu pravosuđa, udružen sa dugom i kontinuiranom klimom etničkog konflikta, dali su podstrek zabrinutosti zbog stvarnih ili percipiranih predrasuda protiv srpske zajednice. Ovo pitanje je postalo pogotovo akutno u vezi sposobnosti domaćeg pravosuđa da ispravno i nepristrasno istražuje i vodi sudski proces u predmetima koji se tiču pripadnika manjinske zajednice upletenog u krivična dela počinjena tokom oružanog sukoba, od jeseni 1998., do proleća 1999.

Da bi rešio problem etničke pristrasnosti u takvim predmetima ratnih zločina ili, uopšte u svim slučajevima međuetničkog nasilja, a takođe kao odgovor na javne nemire i nasilje u Kosovskoj Mitrovici/Mitrovičë u februaru 2000., SPGS je doneo Uredbu UNMIK 2000/6, koja omogućava imenovanje međunarodnog sudije i međunarodnog tužioca za Mitrovicu/Mitrovičë.² Na dan 29. maja 2000., posle pritiska od strane štrajkača glađu u Mitrovici/Mitrovičë - većinom pritvorenih kosovskih Srba koji su bili pod istragom ili su očekivali suđenja za ratne zločine - SPGS je doneo Uredbu UNMIK 2000/34, kojom su povećana ovlašćenja u postavljanju međunarodnih sudija i tužilaca na celoj teritoriji Kosova.³

Početna imenovanja međunarodnog personala u sudovima zbilja su pomogla da se otklone neki problemi vezani za etničku pristrasnost. Međutim, s obzirom na ograničeni broj ovih međunarodnih sudija i njihova ograničena ovlašćenja, ta postavljenja nisu uspela u potpunosti da reše problem pristrasnosti, te su za rezultat imala različit tretman sličnih predmeta. Optuženi za ratne ili etnički motivisane zločine slične prirode i

---

² Uredba UNMIK 2000/6 O postavljenju i razrešenju međunarodnih sudija i međunarodnih tužilaca iz službe, od 15. februara 2000.

³ Uredba UNMIK 2000/34 Dopuna Uredbe UNMIK 2000/6 O imenovanju i smenjivanju sa dužnosti međunarodnih sudija i tužilaca, od 29. maja 2000.

ozbiljnosti, našli su se pred krivičnim većima različitog sastava. Neka veća činile su isključivo sudije kosovski Albanci, dok su druga uključivala po jednog međunarodnog sudiju. Štaviše, okružna sudska veća, sastavljena prema domaćem zakonu, imala su dvoje profesionalnih sudija i troje sudija-porotnika;⁴ presude su se donosile većinskim glasom, a svaki sudija imao je ravnopravan glas.⁵ Podjednaka distribucija važnosti glasa svakog sudije ozbiljno je smanjila uticaj koji bi međunarodni sudija mogao imati na potencijalnu presudu motivisanu etničkom pristrasnošću. U tom pogledu, uloga prvih međunarodnih sudija nije bila dovoljna da ispravi nedostatak objektivne neutralnosti u procesima za navedene ozbiljne ratne zločine.

Dalji i značajan korak u rešavanju ovih problema načinjen je donošenjem Uredbe UNMIK 2000/64 od 15. decembra 2000.⁶ Zamisljena kao lek protiv sumnje o potencijalnoj etničkoj pristrasnosti, ova uredba je nadležnim tužiocima, optuženom ili njegovom advokatu, omogućila pravo da od Administrativnog odeljenja pravde (AOP⁷) traže dodeljivanje predmeta međunarodnim sudijama i tužiocima ili promenu jurisdikcije kada je ovo *“neophodno u svrhu obezbeđivanja nezavisnosti i nepristrasnosti pravosuđa ili valjanog administriranja pravde.”* U odsustvu molbe, AOP/OP takođe može delovati po sopstvenoj odluci.⁸ U oba slučaja, AOP/OP će poslati preporuku SPGS, koji će potom odlučiti o dodeljivanju tužioca ili većinskog broja međunarodnih sudija određenom krivičnom predmetu.

Posle stupanja na snagu ove uredbe, svi procesi za ratne zločine vode se pred sudovima sastavljenim od većine međunarodnih sudija, dok gonjenje preuzimaju međunarodni tužioci.

---

⁴ Član 23 ZKP SRJ.

⁵ Član 116 ZKP SRJ.

⁶ Za detaljniju raspravu u vezi Uredbe UNMIK 2000/64, vidi drugi Pregled sistema krivičnog pravosuđa OEBS, 1. septembar 2000 – 28. februar 2001., str. 75.

⁷ Prema strukturi Stuba I UNMIK, Odeljenje pravde (OP) sada ispunjava mandat predviđen u Uredbi UNMIK 2000/64.

⁸ Uredba UNMIK 2000/64, čl.1(2).

DEO II: ZBIRNI PREGLED PREDMETA

Ovaj odeljak predstavlja obuhvatan pregled toka suđenja u svim predmetima koji su tema izveštaja. U ovom izveštaju izloženo je ukupno 17 predmeta, a to su sva suđenja za ratne zločine održana do kraja juna meseca 2002. Sva suđenja direktno je pratila OEBS. Navedeni predmeti dati su prema datumu optužnice.⁹

DRAGAN NIKOLIĆ

Etnička pripadnost optuženog: kosovski Srbin
Sud: Okružni sud u Gnjilanu/Gjilan

Istorijat predmeta:

Prvo suđenje

Datum podizanja optužnice: 5. novembar 1999.

Optužen za: *ubistvo*, čl.30 KZK

Tužilac: domaći

Sastav sudskog veća: svi domaće sudije

Presuda: osuđen za *ubistvo*, čl.30 KZK

Žalbeni postupak

Tužilac: domaći (tužilac se nije pojavio na usmenom pretresu pred Vrhovnim sudom)

Sastav sudskog veća: svi međunarodne sudije

Presuda: presuda preinačena

Ponovljeno suđenje

Tužilac: međunarodni

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini

Presuda: oslobođen

Optužnica protiv ***Dragana Nikolića*** navodi da je on 5. aprila 1999., zajedno sa grupom od sedam drugih Srba, pripadnika vojske i policije naoružanih automatskim oružjem, ušao u dom porodice kosovskih Albanaca, naredio porodici da izađe, zahtevao novac i oružje, a potom izveo napolje jednog muškarca, člana porodice, i ubio žrtvu iz vatrenog oružja.

---

⁹ Sudovi na Kosovu nemaju sistem obeležavanja na dokumentu vremena (pečatiranja datuma-i-vremena) kada se dokumenti podnose. Ne postoji ni redovna procedura za sudije da naznače na podnescima datum kada ih prime. Jedini datum koji dokument u sudskom dosijeu normalno sadrži jeste onaj koji autor dokumenta navede. Stoga su datumi koji se tiču optužnice u ovom odeljku zasnovani na datumu koje su tužiocima naveli u samim dokumentima. To ne mora obavezno da korespondira sa datumom kada je sud primio optužnicu. Takođe, datum koji se pojavljuje na pismenim presudama ili odlukama jeste dan kada je sud izrekao svoju usmenu odluku na suđenju, mada se pismene presude često objavljuju nedeljama ili mesecima kasnije.

Suđenje Nikoliću trajalo je od 18. maja 2000. do 3. jula 2000. Nikolić je kao odbranu naveo alibi. Veće ga je osudilo po navodima optužnice i odredilo kaznu od 12 godina i šest meseci zatvora.

Posle žalbe odbrane na presudu, 9. aprila 2001., Vrhovni sud je poništio presudu i vratio predmet na ponovljeni postupak na osnovu: (1) pogrešnog i nepotpunog utvrđivanja činjenica; i (2) odbijanja nadležnog suda da sasluša svedoke Srbe i Hrvate koje je predložila odbrana.

Ponovljeno suđenje počelo je 12. septembra 2001. pred većem koje su uglavnom sačinjavale međunarodne sudije. Nikolić je potvrdio svoju odbranu alibijem. Veće ga je proglasilo nevinim 18. aprila 2002.

LJULJZIM ADEMI (LULZIM ADEMI)

Etnička pripadnost optuženog: kosovski Albanac
Sud: Okružni sud u Kosovskoj Mitrovici/Mitrovicë

Istorijat predmeta:

Suđenje

Datum podizanja optužnice: 23. novembar 1999.

Optužen za: *ratni zločin*, čl.142 KZ SRJ; *ubistvo*, čl.30(2) KZK; *nezakonito posedovanje oružja*, čl.199(3) KZK

Tužilac: domaći

Sastav sudskog veća: domaće sudije u većini

Presuda: osuđen za *ratne zločine* i *nezakonito posedovanje oružja*; oslobođen za *ubistvo*

Odluka po žalbi

Sastav veća: svi domaće sudije

Odluka: potvrđena prvostepena sudska odluka da se optuženom sudi *in*

absentia

Optužnica protiv **Ljuljzima Ademija (Lulzim Ademi)** navodi, u delu o ratnim zločinima, da je na četiri navedena dana u aprilu i maju 1999., dok je bio aktivan u paravojnim snagama, Ademi učestvovao sa tim snagama u proterivanju građana iz njihovih kuća, paljenju kuća, i ubistvu dvanaest osoba. U delu optužnice o ubistvu, optužnica navodi da je optuženi 26. januara 1999., zajedno sa nepoznatim osobama, kidnapovao i ubio jednog odraslog muškarca. U delu o nezakonitom posedovanju oružja, optužnica tvrdi da je 11. jula 1999., Ademi posedovao u svom stanu dve automatske puške, dva pištolja, izvesnu količinu municije različitog kalibra, i jednu bombu.

Ademi se nalazio u pritvoru od 11. jula 1999. do 24. februara 2000., kada je pobjegao iz pritvora. Sud je 3. jula 2000. odlučio da optuženom sudi *in absentia*, shodno čl.300 ZKP SRJ. Branilac optuženog se žalio na ovu odluku, ali u svojoj odluci od 12. jula 2000., Vrhovni sud je odlučio da se suđenje može nastaviti u odsustvu optuženog.

Veće je održalo suđenje Ademiju od 3. jula do 30. avgusta 2000. Ademijevi advokati su u odbrani naveli nedostatak identifikacije optuženog, alibi i nedostatak dokaza. Dana 30. avgusta 2000., veće je proglasilo Ademija krivim za ratne zločine i nezakonito posedovanje oružja, a oslobodilo ga krivice za ubistvo. Veće je Ademija osudilo na 20 godina zatvora.

Ni tužilac niti optuženi nisu uložili žalbu na presudu. Do danas se ne zna gde se Ademi nalazi.

MIROSLAV VUČKOVIĆ i BOŽUR BIŠEVAC

Etnička pripadnost optuženog Vučkovića: kosovski Srbin
Etnička pripadnost optuženog Biševca: kosovski Srbin
Sud: Okružni sud u Mitrovici/Mitrovičë

Istorijat predmeta:

Prvo suđenje (Vučkoviću i Biševcu)

Datum podizanja optužnice: 29. novembar 1999.

Prvobitna optužnica: *genocid*, čl.141 KZ SRJ

Tužilac: domaći

Sastav sudskog veća: domaće sudije u većini

Presuda Vučkoviću: osuđen za *genocid*

Žalbeni postupak (za Vučkovića)

Tužilac: domaći tužilac, zamenjen međunarodnim tužiocem

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini

Presuda: presuda preinačena

Ponovljeno suđenje (Vučkoviću)

Prva izmenjena optužnica: *ratni zločin*, čl.142 KZ SRJ

Tužilac: međunarodni

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini

Status suđenja: u postupku

Prvobitna optužnica protiv *Miroslava Vučkovića i Božura Biševca* navodi da su u periodu između 22. marta 1999. do početka maja 1999., optuženi “u nameri da rasele albansku populaciju zastrašivanjem i uz nameru da potpuno ili delimično unište albansku populaciju”, palili kuće, pucali na seljane da bi ih naterali da napuste domove, i prisvajali imovinu. Prema navodima optužnice, jedna starica koja se nalazila u svojoj kući a nije bila u stanju da pobjegne u vreme kada su je optuženi zapalili, izgorela je u kući.

Suđenje je počelo 6. juna 2000. U avgustu 2000. Biševac je pobjegao iz pritvora, ali je veće nastavilo sa suđenjem *in absentia*. Na dan 12. januara 2001. na snagu je stupila Uredba UNMIK 2001/1, kojom se zabranjuje suđenje *in absentia* za ozbiljno kršenje međunarodnog humanitarnog prava, te je sud odustao od gonjenja optuženog Biševca.

Na suđenju je optuženi Vučković naveo odbranu alibijem. Osamnaestog januara 2001. veće je proglasilo Vučkovića krivim za genocid i osudilo ga na 14 godina zatvora.

Po uloženoj žalbi odbrane, Vrhovni sud je 9. aprila 2001. preinačio presudu na osnovu (1) činjenica utvrđenih na suđenju koje ne potkrepljuju osudu za genocid, (2) pogrešne ocene dokaza od strane suda, i (3) odbijanja suda da sasluša predložene svedoke odbrane.

Ponovljeni postupak počeo je 4. januara 2002. Na početku ponovljenog suđenja međunarodni tužilac je izmenio optužnicu protiv Vučkovića u ratne zločine. Suđenje je još uvek u toku; Vučković odbija sve navode optužnice, i nevin je dok se ne dokaže njegova krivica.

MALOLETNIK Z

Etnička pripadnost maloletnika: kosovski Srbin
Sud: Okružni sud u Mitrovici/Mitrovicë

Istorijat predmeta:

Suđenje

Datum podizanja optužnice: 23. decembar 1999.

Optužen za: genocid, čl.141 KZ SRJ

Tužilac: domaći tužilac (podneo prvobitni zahtev), zamenjen međunarodnim tužiocem

Sastav sudskog veća: svi domaće sudije

Izmenjena optužnica (koju je podigao međunarodni tužilac): *izazivanje opšte opasnosti*, čl.157 KZK; *teška dela protiv opšte bezbednosti*, čl.164 KZK

Odluka: presuđeno u korist potrebe za vaspitnim merama

Žalbeni postupak

Tužilac: domaći (tužilac se nije pojavio u postupku pred Vrhovnim sudom)

Sastav sudskog veća: svi lokalne sudije

Presuda: prvostepena odluka i presuda potvrđene

Predlog za proglašenje vaspitnih mera (ekvivalent za optužnicu u predmetima maloletnika) navodi da je od kraja marta do maja 1999., maloletni Z, petnaestogodišnji Srbin, zajedno sa odraslim licem i “u nameri da raseli Albance i uništi ih delimično ili potpuno”, pretio vlasnicima kuća, a potom zapalio oko stotinu kuća.

Suđenje je počelo 15. avgusta 2000. Dokazi su uključivali izjave koje je maloletnik dao istražiocima KFOR. U svojoj prvoj izjavi istražiocima, maloletnik je priznao da je zapalio tri kuće, i da je bio prisutan kada je jedan odrasli saučesnik zapalio još 30 kuća. U drugoj izjavi istražiocima, maloletnik je tvrdio da je prva izjava iznuđena obećanjem da će biti pušten iz pritvora ako prizna.

Trinaestog septembra 2000., veće je odlučilo da su prema maloletniku Z potrebne vaspitno-popravne mere. Mada su i međunarodni tužilac i odbrana sudu preporučili da se

maloletnik pusti iz pritvora, veće ga je osudilo na godinu do pet godina u ustanovi za maloletnike.

Po uloženoj žalbi, 8. marta 2001. veće Vrhovnog suda sastavljeno od domaćih sudija potvrdilo je presudu prvostepenog suda.

ZVEZDAN SIMIĆ

Etnička pripadnost optuženog: kosovski Srbin
Sud: Okružni sud u Mitrovici/Mitrovicë

Istorijat predmeta:

Suđenje

Datum podizanja optužnice: 26. januar 2000.
Optužen za: *ubistvo*, čl.30 KZK; *nezakonito posedovanje oružja*, čl.199 KZK
Tužilac: domaći
Sastav sudskog veća: domaće sudije u većini
Presuda: osuđen za *ubistvo*, čl.30 KZK, i *nezakonito posedovanje oružja*, čl.199 KZK

Žalbeni postupak

Tužilac: domaći
Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini
Presuda: presuda potvrđena; prihvaćena žalba tužioca i povećana kazna

Optužnica protiv *Zvezdana Simića* navodi da je 27. septembra 1998. on bio pripadnik uniformisane grupe vojnih i policijskih snaga koje su ušle u selo i zapalile ga kako bi zaplašili stanovništvo i naterali ga u beg. Dalje se navodi da je optuženi, zajedno sa dvoje lica u policijskim uniformama, kada je ugledao jednog kosovskog Albanca i njegovu majku u godinama, njih zaustavio i usmrtio iz vatrenog oružja. Konačno, optužnica navodi da je 29. jula 1999., francuska žandarmerija prilikom pretresa Simićevog stana pronašla zalihu oružja i municije.

Suđenje Zvezdanu Simiću trajalo je od 1. do 9. avgusta 2000. Simić je kao odbranu naveo alibi u vezi ubistva, a u vezi optužbe za posedovanje oružja, tvrdio je da je deo u njegovom stanu pronađenog oružja pripadao drugim članovima porodice, dok je njegovo bilo samo oružje za lov ili samoodbranu. Veće je oglasilo Simića krivim prema navodima optužnice i osudilo ga na osam godina i četiri meseca zatvora.

Šestog juna 2001. većinsko međunarodno veće Vrhovnog suda je potvrdilo presudu i, uvaživši žalbu tužioca, povećalo kaznu na ukupno dvanaest godina zatvora.

MILOŠ JOKIĆ

Etnička pripadnost optuženog: kosovski Srbin
Sud: Okružni sud u Gnjilanu/Gjilan

Istorijat predmeta:

Prvo suđenje

Datum podizanja optužnice: 25. februar 2000.

Prvobitno optužen za: *genocid*, čl.141 KZ SRJ

Tužilac: domaći

Sastav sudskog veća: domaće sudije u većini

Prva izmenjena optužnica: navodno silovanje uključeno u optužnicu za *genocid*

Presuda: okrivljen za *ratni zločin*, čl.142 KZ SRJ

Žalbeni postupak

Tužilac: domaći

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini

Presuda: presuda proinačena

Ponovljeno suđenje

Druga izmenjena optužnica: *ratni zločin*, čl.142 KZ SRJ

Tužilac: međunarodni

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini

Presuda: oslobođen po svim navodima

Miloš Jokić je optužen za jedno delo genocida 25. februara 2000. u Okružnom sudu u Gnjilanu/Gjilan. Optužnica navodi sledeća Jokićeva dela koja konstituišu genocid: (1) 8. maja 1999. Jokić je, zajedno sa devet pripadnika paravojnih snaga, pucao u vazduh iz automatskog oružja izazvavši paniku koja je konačno dovela do proterivanja 2000 stanovnika sela Vrban/Verban; (2) 9. maja 1999. Jokić je upotrebio automatsku pušku prilikom ubistva jednog kosovskog Albanca; (3) 15. aprila 1999. Jokić je naredio jednom pripadniku paravojnih jedinica da pogubi jednog kosovskog Albanca; i (4) 30. maja 1999. Jokić je silovao jednu kosovsku Albanku.

Suđenje Jokiću održano je u Okružnom sudu u Gnjilanu/Gjilan između 15. maja i 20. septembra 2000., pred sudskim većem u kojem su većinu činile domaće sudije (uz jednog međunarodnog sudiju), i pred domaćim tužiocem. Prvog dana suđenja tužilac je podneo izmenu optužnice koja je uključila i navod o silovanju kosovske Albanke. Jokić je kao odbranu naveo alibi. Panel je Jokića okrivio za ratne zločine, prema čl.142 KZ SRJ, i osudilo ga na 20 godina zatvora.

Po uloženoj žalbi, 26. aprila 2001., Vrhovni sud je preinačio presudu po dva osnova: (1) prvostepeni sud je pogrešno i nedovoljno utvrdio činjenice, i (2) svedoci Srbi koji nisu prisustvovali prvom suđenju, trebalo je da budu saslušani. Predmet je vraćen Okružnom sudu u Gnjilanu/Gjilan.

Većinski međunarodno sudsko veće i međunarodni tužilac su sudili u ponovljenom postupku. Optuženi se branio alibijem tokom ponovljenog postupka. Trećeg maja 2002. sudsko veće je Jokića oslobodilo od svih navoda optužnice.

AGIM AJETI i BOŽIDAR STOJANOVIĆ

Etnička pripadnost optuženog Ajetija   kosovski Rom
Etnička pripadnost optuženog Stojanovića: kosovski Srbin
Sud: Okružni sud u Gnjilanu/Gjilan

Istorijat predmeta:

Prvo suđenje

Datum podizanja optužnice: 28. februar 2000.
Prvobitno optuženi za: *ubistvo*, čl.30 KZK
Tužilac: domaći
Sastav sudskog veća: domaće sudije u većini
Presuda: osuđeni za *ubistvo*, čl.30 KZK

Žalbeni postupak

Tužilac: domaći
Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini
Presuda: presuda preinačena

Ponovljeno suđenje (samo Stojanoviću)

Tužilac: međunarodni
Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini
Status suđenja: postupak u toku

Optužnice protiv *Agima Ajetija i Božidara Stojanovića* navode da su optuženi 15. aprila 1999. bili pripadnici srpske paravojne grupe koja je ušla u selo, isterala stanovnike iz kuća i razdvojila muškarce od žena. Optužnice dalje navode da su optuženi odvojili jednog Albanca, napali ga bajonetom, a potom na smrt pretukli.

Suđenje Ajetiju i Stojanoviću trajalo je od 7. jula do 9. oktobra 2000. (Ajetiju je suđeno *in absentia*, a tokom čitavog procesa ga je zastupao advokat). Oba optužena su kao odbranu naveli alibi i nedostatak dokaza. Veće je Ajetija i Stojanovića okrivilo za ubistvo. Ajeti je osuđen na deset godina, a Stojanović na 16 godina zatvora.

Po žalbi odbrane, Vrhovni sud je 29. novembra 2001. preinačio presude po ovom osnovu: (1) prvostepeni sud nije u dovoljnoj meri ustanovio činjenice; (2) svedoci odbrane koji žive u Srbiji nisu pozivani (ovde je Vrhovni sud naveo čl.6(3) Evropske konvencije); (3) prvostepeni sud nije prihvatio dokumente koju je odbrana predočila; (4) prvostepeni sud nije razjasnio protivrečnosti u izjavama svedoka i izjavama optuženih. Vrhovni sud je takođe implicirao, mada nije jasno naveo, da Uredba UNMIK 2001/1 sada zabranjuje da se optuženom Ajetiju sudi *in absentia*.

Tridesetog maja 2002. većinski međunarodno sudsko veće je odlučilo da neće suditi Ajetiju *in absentia*. Isto veće je započelo suđenje Stojanoviću, koje je u toku. Stojanović odbija navode optužnice, i smatra se nevinim dok se ne dokaže njegova krivica.

ZORAN STANOJEVIĆ

Etnička pripadnost optuženog: kosovski Srbin
Sud: Okružni sud u Prištini/Prishtinë

Istorijat predmeta:

Suđenje

Datum podizanja optužnice: 9. maj 2000.
Prvobitno optužen za: *ubistvo*, čl.30(1) KZK (jedno delo)
Tužilac: optužnicu podigao domaći tužilac; sudski proces vodio međunarodni tužilac
Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini
Proširena optužnica: *ubistvo u pokušaju*, čl.30(1) KZK i čl.19 KZ SRJ (dva dela)
Presuda: okrivljen prema navodima optužnice

Žalbeni postupak

Tužilac: međunarodni
Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini
Presuda: okrivljen i presuda potvrđena

Optužnica protiv **Zorana Stanojevića** navodi da je 15. januara 1999. on bio pripadnik grupe policajaca Ministarstva unutrašnjih poslova SRJ koji su uzeli učešća u ubijanju civila koji su pokušali da pobjegnu iz sela Račak/Recak.

Suđenje, najpre zakazano za juli 2000., odloženo je zbog nepojavljivanja svedoka. Suđenje je konačno počelo pred većinski međunarodnim većem 6. januara 2001. Šestog februara 2001. advokat koji je zastupao dve oštećene strane, podneo je u privatnoj tužbi protiv Stanojevića dva dodatna ubistva u pokušaju (koja su proistekla iz istog incidenta u prvobitnoj optužnici). Sud je konsolidovao dve optužnice radi suđenja.

Stanojevićeva prvenstvena odbrana bio je alibi. Međutim, njegov advokat je takođe tvrdio da, čak i ako se pretpostavi verodostojnost svedoka tužbe, u ovom predmetu Stanojević nije trebalo da odgovara za ubistvo već za ratne zločine, te da on, kao običan vojnik, nije odgovoran za zločine koje počini država.

Osamnaestog juna 2001. veće je optuženog oglasilo krivim prema navodima optužnice za jedno ubistvo i dva ubistva u pokušaju, i osudilo ga na 15 godina zatvora.

Osamnaestog januara 2002., većinski međunarodno veće Vrhovnog suda potvrdilo je presudu i kaznu.

IGOR SIMIĆ, DRAGAN JOVANOVIĆ, SRĐAN i VLASTIMIR ALEKSIĆ, TOMISLAV VUČKOVIĆ, i BRANISLAV POPOVIĆ

Etnička pripadnost optuženih: svi kosovski Srbi
Sud: Okružni sud u Mitrovici/Mitrovicë

Istorijat predmeta (samo za Igora Simića):

Suđenje

Datum podizanja optužnice: 20. jun 2000.
Optužen za: *genocid*, čl.141 KZ SRJ
Tužilac: domaći, koga je zamenio međunarodni
Sastav sudskog veća: domaće sudije u većini
Dispozicija: međunarodni tužilac je odustao od gonjenja

Optužnica od 20. juna 2000. tereti **Igora Simića, Dragana Jovanovića, Srđana Aleksića, Tomislava Vučkovića, Vlastimira Aleksića, i Branislava Popovića** za genocid. Optužnica navodi da su šestorica optuženih, u nameri “da u potpunosti ili delimično unište ili rasele albansku zajednicu u Mitrovici (*sic*), a ovim i van Kosova” (1) 14. aprila 1999., naoružani i u kamuflažnim uniformama, ubili 26 albanskih civila; (2) između marta i maja 1999., optuženi Jovanović i Vučković su nasilno isterali kosovske Albance iz njihovih kuća i radnji, a potom opljačkali i zapalili njihovu imovinu; (3) 22. maja 1999., optuženi Jovanović je isterivao civile, oduzimao od njih dragocenosti, a potom zapalio njihove kuće; i (4) 15. juna 1999., Jovanović je, zajedno sa dva nepoznata saučesnika, pucao i ubio jedan albanski par u njihovom domu, a potom kuću zapalio.

Avgusta 2000., optuženi Dragan Jovanović, Srđan i Vlastimir Aleksić, Tomislav Vučković, i Branislav Popović su pobjegli iz pritvora u Mitrovici/Mitrovicë. Njima nije suđeno, niti u prisustvu niti *in absentia*.

Petog decembra 2000. počelo je suđenje Simiću pred većinski domaćim većem i međunarodnim tužiocem. Simić je u odbranu naveo alibi. Desetog aprila 2001. međunarodni tužilac je uložio izjavu kojom obaveštava sudsko veće da odustaje od optužnice. Obaveštenje tvrdi da dokazi nisu bili dovoljni da dokažu da je Simić počinio ijedan zločin na dan 14. aprila 1999.

ČEDOMIR JOVANOVIĆ i ANĐELKO KOLAŠINAC

Etnička pripadnost optuženog Jovanovića:	kosovski Srbin
Etnička pripadnost optuženog Kolašinca:	kosovski Srbin
Sud:	Okružni sud u Prizrenu

Istorijat predmeta:

Prvo suđenje

Datum podizanja optužnice: 7. avgust 2000.
Optuženi za: *ratne zločine*, čl.142 KZ SRJ
Tužilac: domaći (podigao optužnicu), koga je zamenio međunarodni
Sastav sudskog veća: svi međunarodne sudije
Presuda: optuženi Jovanović oglašen je krivim za *ratne zločine*, čl.142 KZ

SRJ;

Optuženi Kolašinac oglašen je krivim za *pomoć učiniocu posle izvršenog krivičnog dela*, čl.174(1) i (3) KZK

Žalbeni postupak

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini

Tužilac: domaći
Presuda: presuda i kazna u predmetu optuženog Jovanovića potvrđene
presuda u predmetu optuženog Kolašince preinačena
Ponovljeno suđenje (optuženom Kolašincu)
Status suđenja: suđenje još nije počelo

Optužnica od 7. avgusta 2000. tereti **Čedomira Jovanovića, Anđelka Kolašince, Nenada Matića, Vekoslava Simića, Arsenija Vitoševića, Stanislava Levića, Radosava Mišića, i Novicu Kršića** za ratne zločine protiv civilnog stanovništva.

U slučaju Kolašince, optužnica navodi da je on od jula 1998. do maja 1999., dok je vršio dužnost predsednika Skupštine opštine i šefa jedinice za civilnu zaštitu, on (1) propustio da spreči dela ubistva, otmica, paljenja i deportacija koja su vršili pripadnici vojnih i policijskih snaga; (2) uzeo učešća u masakru u tri sela; (3) obavljao popis civila u cilju kasnijeg deportovanja kosovskih Albanaca; (4) bio odgovoran za deportacije i proterivanja civila; (5) organizovao kontigente za prinudni rad kosovskih Albanaca; (6) učestvovao u maltretiranju jednog seljana tukući ga i prisvojivši njegov kamion; i (7) zatražio da srpske vojne i policijske snage dođu da pomognu u zaštiti Srba u njegovoj zajednici, znajući da će tražene snage izvršiti krivična dela.

U predmetu protiv Jovanovića, optužnica navodi da je, dok je bio pripadnik paravojne grupe, Jovanović (1) učestvovao u masakru 62 civila 25. marta 1999.; (2) naredio deportaciju civila, a potom zapalio i opljačkao njihove kuće; i (3) tukao Albance koji su putovali autobusom i ubio jedno dete.

Šestorica od prvobitne osmorice optuženih su pobjegli iz pritvora, ostavljajući samo Kolašince i Jovanovića da im se sudi.

Suđenje je počelo 2. maja 2001. pred većem sastavljenim od samo međunarodnih sudija i pred međunarodnim tužiocem. Kolašinc se branio nedostatkom dokaza, odsustvom namere da počinu ratne zločine, i nedostatkom pravnog ili faktičkog autoriteta nad policijskim i vojnim snagama koje su počinile navodne zločine. Jovanović se branio alibijem. Četrnaestog juna 2001., veće je Jovanovića oglasilo krivim prema optužnici i osudilo ga na 20 godina zatvora. Istoga dana, veće je Kolašince oglasilo krivim za pomaganje počinioocu po izvršenom zločinu i osudilo ga na pet godina zatvora.

Drugog novembra 2001. veće u kojem su preovlađivale međunarodne sudije Vrhovnog suda potvrdilo je presudu Jovanoviću, a preinačilo presudu Kolašincu. Vrhovni sud se složio sa žalbom domaćeg tužioca da je prvostepeno veće počinilo grešku (1) pogrešno procenivši svedočenje po pitanju prinudnog rada; (2) pogrešno procenivši dokaze koji se tiču "naređenja koja je [optuženi] davao i/ili primao od drugih policijskih ili vojnih vlasti" po pitanju pljačke i uništavanja imovine; i (3) pogrešno procenilo posledice dva popisa koja je inicirao optuženi, i pogrešno procenilo njihovu moguću vezu sa krivičnim delima.

Obnovljeno suđenje Kolašincu još nije počelo. Kolašinac odbija sve optužbe i smatra se nevinim dok se ne dokaže njegova krivica.

**RADOVAN APOSTOLOVIĆ, BOŽUR BIŠEVAC, MICKA KRAGOVIĆ,
BOGOLJUB JEVTIĆ, i LJUBIŠA SIMIĆ**

Etnička pripadnost optuženih: svi kosovski Srbi
Sud: Okružni sud u Mitrovici/Mitrovicë

Istorijat predmeta:

Suđenje

Datum podizanja optužnice: 8. septembar 2000.

Prvobitno optužen za: *ratne zločine*, čl.142 KZ SRJ

Tužilac: domaći, zamenjen međunarodnim

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini

Prva izmenjena optužnica: (samo protiv Radovana Apostolovića):
izazivanje opšte opasnosti podmetanjem požara, čl.157 KZK
(jedno delo); *izazivanje štete na tuđoj imovini*, čl.145 KZK (jedno
delo); *teška krađa*, čl.135 KZK (jedno delo)

Druga izmenjena optužnica: (samo protiv Radovana Apostolovića): *teška
krađa*, čl.135 KZK (jedno delo)

Presuda: optuženi Apostolović je oslobođen

Optužnica od 8. septembra 2000. tereti **Radovana Apostolovića, Božura Biševca, Micka Kragovića, Bogoljuba Jevtića, i Ljubišu Simića** za jedno delo ratnih zločina protiv civilnog stanovništva. Optužnica navodi da su u martu i aprilu 1999., petorica optuženih, svi u raznim vojnim, policijskim i paravojnim uniformama, pljačkali imovinu kosovskih Albanaca koji su pobjegli u strahu od srpskih vojnih i policijskih snaga. Optužnica posebno navodi da su optuženi ukrali veliku količinu sveća, jednu tonu krompira, dva vozila, traktore, jednu kravu i različitu privatnu imovinu iz skladišta i kuća, a potom zapalili kuće žrtava.

Optuženi Biševac, Kragović, Jevtić i Simić pobjegli su iz pritvora u Mitrovici/Mitrovicë ubrzo pošto je domaći tužilac podigao prvu optužnicu. Ovoj četvorici nije suđeno, bilo u prisustvu ili *in absentia*.

Suđenje optuženom Apostoloviću počelo je 10. aprila 2001. Apostolović je kao odbranu naveo alibi. Trinaestog jula 2001. međunarodni tužilac je izmenio optužnicu, odustavši od gonjenja za ratne zločine i navodeći umesto toga izazivanje opšte opasnosti podmetanjem požara, oštećenje imovine drugog lica i tešku krađu. Dvadesetosmog januara.2002., međunarodni tužilac je ponovo izmenio optužnicu, ovog puta navodeći samo da je optuženi izvršio krivično delo teške krađe. Istoga dana, sudsko veće je oglasilo Apostolovića nevinim.

SAVA MATIĆ

Etnička pripadnost optuženog: kosovski Srbin
Sud Okružni sud u Prizrenu

Istorijat predmeta:

Prvo suđenje

Datum podizanja optužnice: 11. septembar 2000.

Optužen za: *ratne zločine*, čl.142 KZ SRJ

Tužilac: domaći

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini

Presuda: *nanošenje lakše telesne povrede*, čl.39(2) KZK

Žalbeni postupak

Tužilac: domaći (tužilac se nije pojavio u postupku pred Vrhovnim sudom)

Sastav sudskog veća: svi međunarodne sudije

Presuda: presuda preinačena

Ponovljeno suđenje

Tužilac: domaći

Sastav sudskog veća: svi međunarodne sudije

Presuda: oslobođen

Optužnica protiv **Save Matića** navodi da je između 23. marta i 12. juna 1999. izvršavao naređenja da se napada nezaštićeno civilno stanovništvo i izvrše razna druga [nespecificovana] dela mučenja, uzimanja talaca, nezakonitog pritvaranja, učešća u prinudnom radu, uništavanja imovine, i pljačke. Optužnica dalje navodi da je dana 26. marta 1999. Matić izvršio naređenje da učestvuje u ubistvu 42 civila iz jednog sela, i da učestvuje u prebijanju i fizičkom i psihičkom maltretiranju ljudi iz drugog sela.

Suđenje je počelo 22. januara 2001. Matić se branio alibijem. On je priznao da je bio mobilisan i da mu je bilo dodeljeno da čuva autobusku stanicu, hotel i glavnu ulicu tokom bombardovanja NATO, ali je odbijao da zna ili da je učestvovao u navedenim zločinima.

Dvadesetdevetog januara 2001., sudsko veće je oglasilo optuženog krivim za nanošenje lakše telesne povrede u vezi jednog događaja koji se odigrao 23. aprila 1999. (ovaj incident nije naveden u optužnici). Veće je posebno našlo da nema dovoljno dokaza da se Matić oglasi krivim za ratne zločine navedene u optužnici.

I tužilac i odbrana su uložili žalbu na presudu. Trinaestog juna 2001., Vrhovni sud je odbio žalbu odbrane i potvrdio žalbu tužioca, te poslao predmet na ponovljeno suđenje pod prvobitnom optužnicom za ratne zločine. Odluka Vrhovnog suda imala je dva osnova. Prvo, Vrhovni sud je našao da je prvostepeni sud načinio grešku time što je osudio optuženog za zločin koji poseduje drugačije elemente od dela navedenog u optužnici. Drugo, Vrhovni sud je našao da je prvostepeni sud pogrešno i u nedovoljnoj meri utvrdio činjenice.

Ponovljeno suđenje počelo je 22. novembra 2001. Matić se i dalje branio alibijem. Dvadesetsedmog marta 2002. veće koje su činile međunarodne sudije donelo je oslobađajuću presudu.

MOMČILO TRAJKOVIĆ

Etnička pripadnost optuženog: kosovski Srbin
Sud: Okružni sud u Gnjilanu/Gjilan

Istorijat predmeta:

Prvo suđenje

Datum podizanja optužnice: 3. april 2000.

Prvobitno optužen za: *ubistvo u pokušaju*, čl.30 KZK i čl.19 KZ SRJ (jedno delo); *nedozvoljeno držanje oružja*, čl.199 KZK

Tužilac: domaći

Sastav sudskog veća: domaće sudije u većini

Druga optužnica: *ratni zločini*, čl.142 KZ SRJ (spojeno sa prvobitnom optužnicom)

Presuda: osuđen za *zločine protiv čovečnosti* (prema čl.142 KZ SRJ); *ubistvo u pokušaju; nedozvoljeno držanje oružja*

Žalbeni postupak

Tužilac: domaći, zamenjen međunarodnim

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini

Presuda: presuda preinačena

Ponovljeno suđenje

Tužilac: međunarodni

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini

Status suđenja: u toku

Prvobitna optužnica protiv **Momčila Trajkovića** tereti ga za pokušaj ubistva vezan za jedan incident koji se odigrao 27. juna 1999., i nezakonito posedovanje oružja vezano za pretres stana optuženog 7. septembra 1999. Druga optužnica, za ratne zločine protiv civilnog stanovništva, navodi da je Trajković na 14 odvojenih datuma između aprila i maja 1999., dok je služio kao šef policije u Kosovskoj Kamenici/Kamenicë, naredio policijskim snagama pod svojom komandom da počine dela ubistva, zlostavljanja, raseljavanja, uzimanja talaca, pljačke, i proterivanja. Druga optužnica dalje navodi da je Trajković sačinio listu osoba uključenih u političke, društvene i humanitarne aktivnosti, te da je ove liste dao policiji kako bi te ličnosti ubila.

Suđenje Trajkoviću trajalo je od 23. novembra 2000. do 6. marta 2001., pred većinski domaćim većem u kojem je bio jedan međunarodni sudija. Trajkovićeva odbrana je bila dvokraka. Prvo, tvrdio je da nije pristustvovao niti je naredio navodne zločine. Drugo, on je tvrdio da, s obzirom da nije komandovao vojnom jedinicom niti je pripadao vojnim snagama, on ne može pravno biti odgovoran za izvršenje ratnih zločina u smislu zakonskih odredbi. Veće je optuženog oglasilo krivim za ratne zločine, čl.142 KZ SRJ (za koje je predsedavajući međunarodni sudija našao da predstavljaju povredu

međunarodnog običajnog prava kao zločin protiv čovečnosti), ubistvo u pokušaju, čl.30 KZK i čl.19 KZ SRJ, i nedozvoljeno držanje oružja, čl.199 KZK. Optuženi je osuđen na 20 godina zatvora.

Optuženi se na ovu odluku žalio; 13. jula 2001. javni tužilac Kosova je odgovorio zahtevom Vrhovnom sudu da potvrdi presudu. Međutim, u dispoziciji i pretresu pred većinski međunarodnim većem Vrhovnog suda, međunarodni tužilac je priznao grešku i zatražio da se predmet vrati na ponovljeni postupak. Vrhovni sud je upravo to učinio svojom odlukom od 30. novembra 2001., zasnivajući preinačenje na (1) nedostatku dokaza o krivičnoj odgovornosti optuženog i (2) na propustu prvostepenog suda da pozove svedoke koje je predložila odbrana.

Ponovljeno suđenje počelo je pred većinski međunarodnim većem 2. maja 2002., i još uvek je u toku. Optuženi negira sve navode, i smatra se nevinim dok se ne dokaže njegova krivica.

BOGOLJUB MIŠIĆ i STOJAN JOVANOVIĆ

Etnička pripadnost optuženog Mišića: kosovski Srbin
Etnička pripadnost optuženog Jovanovića: kosovski Srbin
Sud: Okružni sud u Mitrovici/Mitrovicë

Istorijat predmeta:

Suđenje

Datum podizanja optužnice: 1. februar 2001.

Tužilac: međunarodni

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije u većini

Optužen za: *učestvovanje u grupi koja počinu nasilje*, čl.200(1) KZK; *nezakonito pritvaranje*, čl.63(4) KZS; *teška telesna povreda*, čl.38(1) KZK

Presuda: obojica optuženih oslobođeni od svih navoda

Optužnica tereti ***Bogoljuba Mišića i Stojana Jovanovića*** da su 4. septembra 1998. bili u grupi srpskih policajaca i vojnika koji su ušli u selo i primorali 86 kosovskih Albanaca da uđu u jednu šupu. Prema navodima optužnice, na ulazu u šupu, Srbi su pretukli Albance, a posebno, Mišić i Jovanović su Albance tukli gumenim hidrauličnim crevom. U šupi, Srbi su primorali Albance da im predaju dragocenosti u svom posedu.

Incident se navodno odigrao u opštini Prizren, ali je mesto suđenja premešteno u Mitrovicu/Mitrovicë, prema Uredbi UNMIK 2000/64. Suđenje je počelo 16. oktobra 2001. Mišić i Jovanović su se branili alibijem i nedostatkom dokaza o identifikaciji. Veće je 2. novembra 2001. našlo da postoji dovoljno dokaza da su se događaji navedeni u optužnici odigrali na način koji su žrtve opisale, ali da nema dovoljno dokaza da su optuženi identifikovani i da su učestvovali u ovim zločinima. Veće je stoga optužene oslobodilo optužbe.

ALEKSANDAR MLADENović¹⁰

Etnička pripadnost optuženog: kosovski Srbin
Sud: Okružni sud u Prištini/Prishtinë

Istorijat predmeta:

Suđenje

Datum podizanja optužnice: 2. februar 2001.

Prvobitno optužen za: *izazivanje opšte opasnosti*, čl.157(1) i (2) KZK (tri navedena dela); *oštećenje objekta drugog lica*, čl.145 KZK (tri navedena dela); *pljačku*, čl.137 KZK (dva navedena dela); *tešku krađu*, čl.135 KZK (dva navedena dela)

Tužilac: međunarodni

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije

Prva izmenjena optužnica: *ratni zločini*, čl.142 KZ SRJ

Presuda: oslobođen (sud još uvek nije izdao pismenu presudu)

Prvobitna optužnica protiv **Aleksandra Mladenovića** navodi, u delu o izazivanju opšte opasnosti, da je 4. aprila i 4. juna 1999. optuženi, zajedno sa grupom uniformisanih i naoružanih pripadnika vojnih, paravojnih i policijskih snaga, zapalio nekoliko domova kosovskih Albanaca, te da je 31. maja 1999. on sa drugima pokušao da zapali jednu kuću. U delu o pljački, optužnica navodi da je 4. i 22. aprila 1999. optuženi na silu oduzeo novac trojici Albanaca. Konačno, u delu o teškoj krađi, optužnica tvrdi da je 24. marta i 5. juna 1999. optuženi, zajedno sa drugima, ukrao privatno vlasništvo iz jednog restorana i jedne kuće.

Suđenje je počelo 14. juna 2001., a nekoliko nedelja kasnije, 5. jula 2001., međunarodni tužilac (različit od onoga koji je podigao prvobitnu optužnicu) je podigao izmenjenu optužnicu. Izmenjena optužnica je sada teretila Mladenovića za ratne zločine (dela navedena u prilog optužbe za ratne zločine bila su ista kao ona navedena u prvobitnoj optužnici). Mladenović je u svoju odbranu negirao sve navode.

Dvadesettrećeg novembra 2001. sudsko veće je oslobodilo optuženog. Do danas, međunarodni sudija predsedavajući nije objavio pismenu presudu.

VESELIN BEŠOVIĆ

Etnička pripadnost optuženog: kosovski Srbin
Sud: Okružni sud u Peći/Peja

Istorijat predmeta:

Suđenje

Datum podizanja optužnice: 11. novembar 2001.

Optužen za: *ratne zločine*, čl.142 KZ SRJ

Tužilac: međunarodni

---

¹⁰ U svim zvaničnim sudskim dokumentima, ime optuženog napisano je sa dvostrukim "l".

Sastav sudskog veća: međunarodne sudije
Status suđenja: suđenje u toku

Optužnica protiv **Veselina Bešovića** navodi da je Bešović 29. Maja, 5. i 6. jula, avgusta, 8. oktobra, i 9. decembra 1998., i 26. i 28. marta, 3. i 4. aprila, i 14. maja 1999., bio pripadnik naoružanih i uniformisanih srpskih snaga koje su koristile zastrašivanje i teror kako bi isterale Albance iz domova i koje su mučile i ubijale Albance, spaljivale njihove kuće, pljačkale ili uništavale njihovu imovinu i uopšte nanele ogromne patnje civilima kosovskim Albancima.

Bešovićevo suđenje počelo je u maju 2002. i još uvek je u toku. Optuženi odbija sve navode, i smatra se nevinim dok se ne dokaže njegova krivica.

SAŠA GRKOVIĆ

Etnička pripadnost optuženog: kosovski Srbin

Istorijat predmeta:

Datum podizanja optužnice: 19. februar 2002.

Optužen za: *ratne zločine*, čl.142 KZ SRJ

Status suđenja: suđenje nije otpočelo¹¹

Optužnica tereti **Sašu Grkovića** da je 25., 26., 27., i 28. marta 1999., Grković, kao pripadnik oružane grupe uniformisanih Srba, učestvovao u uništavanju kuća i imovine i u nasilnom proterivanju seljana. Optužnica dalje navodi da je Grković, kao pripadnik grupe naoružanih i uniformisanih Srba, učestvovao u tri odvojena masakra velikog broja civila kosovskih Albanaca, kao i u ubistvu četvorice Albanaca.

Saša Grković odbija sve navode optužnice, i smatra se nevinim dok se ne dokaže njegova krivica.

---

¹¹ Ovaj izveštaj daje status suđenja za ratne zločine iz juna 2002. Sašu Grkovića je 4. septembra 2002. veće Okružnog suda u Prizrenu oslobodilo svih optužbi.

DEO III: VAŽEĆI ZAKON I RELEVANTNI IZVORI PRAVA

Ovaj odeljak za svrhu ima pregled važećeg zakona na Kosovu u predmetima ratnih zločina, i pogledaće odredbe koje se bave materijom dotičnih dela kao i proceduralnim mehanizmima koji stoje na raspolaganju pri gonjenju i suđenju ovim delima. Dalje, načiniće se referenca na relevantne izvore prava u oblasti ratnih zločina i međunarodnog humanitarnog prava, jer su se takvi izvori pokazali izuzetno korisni za slična dela kojima je suđeno u drugim nacionalnim ili međunarodnim jurisdikcijama.

I. VAŽEĆI ZAKON

Materijalno pravo

Tri glavne povrede međunarodnog humanitarnog prava jesu ratni zločini, zločini protiv čovečnosti i genocid. Ovaj izveštaj nema nameru da predstavi kompletnu analizu tih povreda prema međunarodnom običajnom pravu ili statutima međunarodnih tribunala, već da, putem osnovnog upoznavanja sa onim što čini ove povrede, pomogne da se važeći zakon na Kosovu posmatra u kontekstu.

Ratni zločini se različito definišu u različitim nacionalnim ili međunarodnim jurisdikcijama; međutim, ratni zločini u osnovi jesu povrede Ženevskih konvencija, njihovih Protokola, ili ratnog prava i običaja ratovanja.¹²

Genocid uključuje dela kao što su ubistvo ili nanošenje teških telesnih ili mentalnih patnji pripadnicima nacionalne, etničke, rasne ili verske grupe sa ciljem da se grupa uništi u potpunosti ili delimično.¹³

---

¹² Četiri Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. i njihovi Protokoli od 8. juna 1977. pružaju iscrpnu definiciju ratnih zločina iz perspektive međunarodnog prava. Slične definicije se mogu takođe naći u statutima Tribunala za bivšu Jugoslaviju i Tribunala za Ruandu. O definiciji ratnih zločina u zakonodavstvu važećem na Kosovu, videti aneks ovog izveštaja.

¹³ O definiciji genocida prema međunarodnom pravu, pogledati Konvenciju o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. (slične definicije mogu se naći u statutima Tribunala za bivšu Jugoslaviju i Tribunala za Ruandu). O definiciji genocida prema važećem zakonu na Kosovu, videti aneks ovog izveštaja.

Zločini protiv čovečnosti uključuju takva dela kao što su ubistvo, istrebljenje, tortura ili progon raširenih i sistematskih razmera. Ne postoji zahtev da se zločini protiv čovečnosti izvrše u kontekstu oružanog sukoba.¹⁴

Prema važećem zakonu na Kosovu, genocid je kažnjiv shodno čl.141 KZ SRJ. Jedan tumač ovog zakona je istakao da “osnovu određivanja karakteristika genocida čine odredbe Konvencije [iz 1948.] o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida”¹⁵, konvencije koju je Jugoslavija ratifikovala 1950¹⁶. Član 141 KZ SRJ usvaja jezik Konvencije o genocidu gotovo verbatim, uz jedan kritični izuzetak. “Prinudno raseljavanje stanovništva”, koje čl.141 KZ SRJ navodi kao način izvršenja genocida, nije prisutno u Konvenciji o genocidu.

Od tri odredbe u Krivičnom zakonu SRJ koje se odnose na ratne zločine protiv civilnog stanovništva¹⁷, dve – ratni zločini protiv civilnog stanovništva, čl.142 KZ SRJ¹⁸, i ratni zločini nad ranjenima i bolesnima, čl.143 KZ SRJ¹⁹ - predstavljaju kodifikaciju odredbi Ženevske konvencije iz 1949. o teškim povredama humanitarnog prava²⁰. Tumač zakona članove 142 i 143 KZ SRJ posmatra kao nametanje krivične odgovornosti za kršenje Ženevskih konvencija iz 1949. i Dopunskih protokola I i II.²¹ Tribunal za bivšu Jugoslaviju je u presudi *Tadiću* takođe naveo članove 142 i 143 KZ SRJ kao primere nacionalnog zakonodavstva sačinjenog kako bi se primenile Ženevske konvencije iz 1949.²² Članovi 142 i 143 KZ SRJ zabranjuju bilo naređenje ili izvršenje ovih krivičnih dela.

Treća odredba o ratnim zločinima koja se može primeniti na civilne žrtve jeste Organizovanje grupe i podsticanje na izvršenje genocida i ratnih zločina, čl.145 KZ SRJ. Ova poslednja odredba, kako sugeriše tumač zakona, inspirisana je Konvencijom o genocidu i Poveljom međunarodnog vojnog tribunala iz 1945., kojom je osnovan Nirnberški tribunal za ratne zločine (u daljem tekstu Nirnberška povelja).²³ Član 145 KZ SRJ inkorporira odredbe Konvencije o genocidu koje se odnose na podsticanje genocida²⁴, kao i odredbe Nirnberške povelje koje ustanovljuju odgovornost za organizatore i podstrekače ratnih zločina.²⁵ Prema čl.145 KZ SRJ, kažnjivo je

---

¹⁴ Elemente zločina protiv čovečnosti u skorije vreme je dao Tribunal za bivšu Jugoslaviju u predmetu *Tužilaštvo protiv Krnojelca*, IT-97-25, para. 53; takođe su definisani u Rimskom statutu Međunarodnog krivičnog suda, čl.7.

¹⁵ Franjo Bacić et al., *Komentar Krivičnog zakona Savezne Republike Jugoslavije*, peto izdanje, Beograd, 1999.

¹⁶ Službeni list Prezidijuma Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije, br. 2/50.

¹⁷ Četvrta odredba, Ratni zločini protiv ratnih zarobljenika, čl.144 KZ SRJ, ne odnosi se na civilne žrtve.

¹⁸ Prvobitno čl.125 KZ SFRJ iz 1951.

¹⁹ Prvobitno čl.126 KZ SFRJ iz 1951.

²⁰ Prva Ženevska konvencija, čl.49 i 50; Druga Ženevska konvencija, čl.50 i 51; Četvrta Ženevska konvencija, čl.146 i 147.

²¹ Franjo Bacić et al., supra; *Tužilac protiv Tadića*, IT-94-1, Odluka o predlogu odbrane u procesnoj žalbi na jurisdikciju, 2. oktobar 1995., para. 132 (u daljem tekstu *Odluka u slučaju Tadić*).

²² *Odluka u slučaju Tadić*, IT-94-1, para. 132.

²³ Franjo Bacić et al., supra.

²⁴ Konvencija o genocidu, čl.3(c).

²⁵ Povelja međunarodnog vojnog tribunala iz 1945., čl.6.

“organizovanje grupe” u cilju izvršenja genocida i ratnih zločina kako je predviđeno čl.141-144 KZ SRJ, kao i pristupanje takvoj grupi.

Krivično delo Upotreba nedozvoljenih sredstava borbe, čl.148 KZ SRJ, koji se, kao i čl.142 i 143, primenjuje u vreme rata ili oružanog sukoba, zabranjuje upotrebu “borbenih sredstava ili načina borbe koji su zabranjeni pravilima međunarodnog prava”. Logično tumačenje “sredstava ili načina borbe koji su zabranjenih pravilima međunarodnog prava” bilo bi kršenje ratnog prava i običaja rata u smislu čl.6 Nirnberške povelje i čl.3 Statuta Tribunala za bivšu Jugoslaviju.

U krivičnim zakonima SRJ ili Kosova ne postoje odredbe ekvivalentne zločinu protiv čovečnosti u međunarodnom običajnom pravu.

Konačno, u nekoliko slučajeva vezanih za dela koja su se odigrala u kontekstu rata ili oružanog sukoba na Kosovu, tužioci i sudovi su primenili odredbe za tradicionalna krivična dela, koja nisu posebno vezana za ratne zločine ili povrede međunarodnog humanitarnog prava. “Obični” zločini za koje su tužioci teretili, ili koje su sudovi primenjivali, u ovakvim slučajevima bili su ubistvo, KZK čl.30; teška telesna povreda, KZK čl.38; laka telesna povreda, KZK čl.39; učestvovanje u skupini koja izvrši krivično delo, KZK čl.200; protivpravno lišenje slobode, KZS čl.63; izazivanje opšte opasnosti, KZK čl.157; i teška dela protiv opšte sigurnosti, KZK čl.164.

Krivičnopravna odgovornost

Važeći zakon na Kosovu daje osnove za krivičnu odgovornost sličnu kao u drugim zapadnim pravnim sistemima. Sud može nametnuti krivičnu odgovornost licima za pojedinačna dela nehata²⁶, dela pripremanja²⁷, pokušaja²⁸, saizvršilaštva²⁹, podstrekavanja³⁰, i pomaganja.³¹

Štaviše, prema čl.26 KZ SRJ, lica koja stvaraju ili koriste različite oblike grupa, bandi, ili udruženja radi vršenja krivičnih dela, odgovorna su za sva krivična dela koja počine takve grupe, bez obzira na svojstvo u kojem su učestvovala. Tumači zakona beleže da ova odredba nameće odgovornost organizatora ili korisnika za sva pretpostavljena krivična dela koje takve grupe počine.³² Ova teorija krivične odgovornosti podseća na doktrinu međunarodnog krivičnog prava o zajedničkoj svrsi ili zajedničkom zločinačkom poduhvatu³³ na koju se često poziva tokom suđenja za ratne zločine pred međunarodnim tribunalima.³⁴

---

²⁶ FRY CC 11.

²⁷ FRY CC 18.

²⁸ FRY CC 19.

²⁹ FRY CC 22.

³⁰ FRY CC 23.

³¹ FRY CC 24.

³² Ljubiša Lazarević, komentar na čl.26 KZ SRJ, Savremena Administracija, Beograd, 1999.; Franjo Bacić, komentar na čl.26 KZ SRJ, Savremena Administracija, Beograd, 1978.

³³ Tribunal za bivšu Jugoslaviju je opširno razmatrao doktrinu zajedničke svrhe (ili zajedničkog zločinačkog poduhvata) u sledećim predmetima: *Tužilaštvo protiv Tadića*, ICTY 94-1-A, presuda Žalbenog

S obzirom da predmeti vezani za ratne zločine često uključuju organizacije vojnog tipa uz hijerarhijsku komandnu strukturu, često se postavlja pitanje da li se oficir ili službeno lice nižeg ranga može držati odgovornim za zločin koji je počinio/-la po naređenju višeg oficira. Član 239 KZ SRJ, Odgovornost za krivično delo izvršeno po naređenju pretpostavljenog, tiče se takve situacije i predviđa da potčinjeni nisu odgovorni za krivična dela koja počinje “po naređenju pretpostavljenog, a to se naređenje tiče službene dužnosti, osim ako je naređenje bilo upravljeno na izvršenje ratnog zločina ili nekog drugog teškog krivičnog dela, ili ako je bilo očigledno da izvršenje naređenja predstavlja krivično delo.”³⁵

Suprotni slučaj – odgovornost pretpostavljenog koji naredi izvršenje ratnog zločina – pokrivena je formulacijom samog čl.142 KZ SRJ, koji glasi “Ko...naredi ...ili izvrši [neko od navedenih dela]”, kazniće se prema odredbi. Međutim, odgovornost pretpostavljenog se ovde završava prema odredbama domaćeg zakona; ne postoji zakonski ekvivalent doktrini nadređene ili komandne odgovornosti međunarodnog prava³⁶, koja nameće krivičnu odgovornost pretpostavljenog za krivična dela ili propuste potčinjenih.³⁷ Pa ipak, doktrina komandne odgovornosti svakako se može primeniti putem poštovanja Protokola I Ženevskih konvencija od strane Jugoslavije. Članovi 86 i 87 Protokola I kodifikuju principe odgovornosti pretpostavljenog i vojne komandne odgovornosti. Jugoslavija je donela Zakon o ratifikovanju Ženevskih protokola³⁸ te tako, shodno čl.210 Ustava SFRJ iz 1974., oba ova Protokola sudovi mogu direktno da primenjuju.

Procesno pravo

Pravila krivičnog postupka izložena u Zakonu o krivičnom postupku SRJ (ZKP SRJ) primenjuju se na krivično gonjenje ratnih zločina u istoj meri kao i na obična krivična dela. Do januara 2001., ovo je uključivalo čl.300(3) i (4) ZKP SRJ, koji dozvoljava suđenje u odsustvu optuženog (suđenja *in absentia*). Međutim, 12. januara 2001., jedna

---

veća od 15. jula 1999., para.186-228 (u daljem tekstu *Tadić*, presuda Žalbenog veća); *Tužilaštvo protiv Brđanina i Talića*, Odluka o obliku dalje izmenjene optužnice i podnesak tužilaštva za izmenu, IT-99-36-PT, 26. jun 2001., para. 22-51.

³⁴ *Tadić*, presuda Žalbenog veća, para. 230 i 231; *Tužilaštvo protiv Kvočke et al.*, IT-98-30/1-T, odluka Pretresnog veća od 2. novembra 2001., para. 265-321 i 413-419; *Tužilaštvo protiv Krstića*, IT-98-33, odluka Pretresnog veća od 2. avgusta 2001., para. 601 i 633.

³⁵ Ovo se jasno odnosi na argument koji su izneli neki od optuženih za ratne zločine da su “samo izvršavali naređenja”.

³⁶ Komandna odgovornost (poznata i kao odgovornost pretpostavljenog) definisana je i opširno obrađena u predmetu Tribunala za bivšu Jugoslaviju *Tužilaštvo protiv Delalića et al.*, IT-96-21, odluka Pretresnog veća od 16. novembra 1998., para. 331- 399.

³⁷ Za detaljniji uvid u teoriju odgovornosti pretpostavljenog ili komandne odgovornosti, videti odeljak IV ovog izveštaja.

³⁸ Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, Zakon o ratifikaciji Ženevskih protokola, Međunarodni ugovori, 1083, 26. decembar 1978.

uredba UNMIK je zabranila suđenja *in absentia* za ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava.³⁹

Relevantan aspekt načina istrage i suđenja za ratne zločine na Kosovu jeste stalna transformacija i razvoj pravnog okvira. Proceduralni mehanizmi koji nisu bili dostupni pri prvobitnim pokušajima domaćeg pravosuđa da vode sudske procese protiv ratnih zločina, kasnije su postali dostupni putem različitih uredbi UNMIK.

Uredba UNMIK 2001/20 O zaštiti oštećenih strana i svedoka u krivičnom postupku, Uredba UNMIK 2001/21 O kooperativnim svedocima, Uredba UNMIK 2002/7 O upotrebi pismenih izjava datih organima za sprovođenje zakona u krivičnom postupku - popunile su praznine u važećem zakonu u oblastima koje su najrelevantnije za ispravnu i uspešnu istragu i gonjenje: zaštiti svedoka i oštećenih strana, upotrebi izjava datih organima za sprovođenje zakona, itd.

II. IZVORI PRAVA U OBLASTI RATNIH ZLOČINA I MEĐUNARODNOG HUMANITARNOG PRAVA

Smernice i autoritativni izvori prava u oblasti ratnih zločina i genocida u SRJ su retki. Postoje komentari na Krivični zakon SRJ koji daju kraće analize odredbi o ratnim zločinima i genocidu.⁴⁰ Franjo Bacić, u komentaru na čl.142 KZ SRJ, navodi odluke Vrhovnog suda Hrvatske, Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine, i Vrhovnog suda Srbije, koje datiraju iz pedesetih godina⁴¹, ali praktičari nemaju lak pristup ovim odlukama. Stoga su, na nivou nacionalnih izvora prava i jurisprudencije, smernice u tumačenju i primeni zakonodavstva u oblasti ratnih zločina izuzetno ograničene.

Međutim, za one praktičare koji poseduju znanje engleskog, dostupan je bogati korpus jurisprudencije, analize i komentara međunarodnih tela i tribunala koji se tiču ratnih zločina. Naravno, od presudnog su značaja presude Nirnberškog i Tokijskog tribunala posle drugog svetskog rata. U skorije vreme, Tribunal za bivšu Jugoslaviju i Tribunal za Ruandu su doneli odluke koje, tumačeći i primenjujući statute, istovremeno pružaju vredna razjašnjenja i uvid pravnicima kojima su potrebne smernice u primeni nacionalnog zakonodavstva o ratnim zločinima. Pored toga, komentari Međunarodne pravne komisije Ujedinjenih nacija na *Nacrt zakona o zločinima protiv mira i bezbednosti čovečanstva* iz 1996. mogu služiti kao ubedljiv izvor prava u interpretaciji zakonodavstva o ratnim zločinima.

Štaviše, nekoliko nacionalnih sudova se u protekle dve decenije bavilo problemima ratnih zločina u različitim kontekstima. Nemačka⁴², Francuska⁴³, Sjedinjene Države⁴⁴, Danska⁴⁵,

³⁹ Uredba UNMIK 2001/1, O zabrani suđenja *in absentia* za teške povrede međunarodnog humanitarnog prava, 12. januar 2001.

⁴⁰ Videti, na primer, Franjo Bacić et al., supra.

⁴¹ Presuda Vrhovnog suda Hrvatske broj KZ-2787/57; presuda Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine broj KZ-663-53; presuda Vrhovnog suda Srbije broj KZ-2539/56 (sve citirane u Franjo Bacić, supra).

⁴² Vrhovni sud Dizeldorfa, predmet *Nikola Jorgić*, 30. april 1999., 3StR 215/98; Apelacioni sud Bavarije, predmet *Novislav Đajić*, 23. maj 1997., 3 St 20/96.

⁴³ *Klaus Barbie*, 78 International Law Reports vol. 78 (1985).

i Holandija⁴⁶ neke su do zemalja čiji sudovi su donosili odluke koje su se ticale ratnih zločina i međunarodnog humanitarnog prava. Nisu svi ovi predmeti dostupni na engleskom; međutim, prisustvo na Kosovu međunarodnih sudija sa poznavanjem različitih jezika stvara mogućnost za širenje principa koje poseduju te jurisprudencije.

DEO IV: ANALIZA PREDMETA

I. PODIZANJE OPTUŽNICE

Materijalno pravo

Sudsko gonjenje ratnih zločina u prvih četrnaest meseci sudske uprave UNMIK karakterišu i previše stroge i previše blage optužnice. Devet optužnica i dva zahteva za pokretanjem istrage koje su podneli domaći tužioci odražavaju teškoće koje su oni imali u preciznoj analizi dostupnih, na sudu prihvatljivih dokaza, i u donošenju odluke o tome za koja dela da terete osumnjičene. Upoređivanje činjeničnih navoda u optužnicama sa delima za koje se lice optužuje, pokazuje da domaći tužioci često nisu jasno razumeli elemente krivičnog dela koje su naveli, niti su dobro procenili kako dokazi koji su im na raspolaganju mogu potkrepiti elemente krivičnog dela.

Domaći tužioci podigli su optužnicu za genocid u četiri predmeta - Vučković/Biševac, maloletnik Z, Jokić, i Simić et al. – tokom prve godine sudske uprave pod UNMIK. (U petom predmetu, Kostić, navodi za genocid bili su osnova za sudsku istragu koja nije dovela do podizanja optužnice). Nijedan od četiri predmeta nije doveo do osude za genocid. Mada je prvostepeno veće osudilo Vučkovića prema navodima optužnice, većinski međunarodno veće Vrhovnog suda je preinačilo presudu na osnovu nedostatka potkrepljujućih činjenica. U predmetu Jokić, mada je tužilac podneo predmet prvostepenom veću kao optužnicu za genocid, veće je donelo presudu za ratne zločine.⁴⁷ Međunarodni tužilac kojem je dodeljen predmet maloletnog Z, preinačio je optužnicu za genocid u Izazivanje opšte opasnosti i Teška dela protiv opšte bezbednosti. Konačno, u predmetu Igora Simića, međunarodni tužilac je na kraju odustao od gonjenja za genocid zbog nedostatka dokaza.

U sva četiri predmeta, prvobitne optužbe za genocid bile su, u svetlu sudskih dokaza, preuveličane, a ne zasnovane na ozbiljnim pravnim razmatranjima i argumentovanoj analizi. Dokumentacija o optužbama u svim predmetima, kao i dokazi izloženi na suđenjima, nisu se na odgovarajući način bavili problemom namere optuženih da počine genocid. Štaviše, čak i gde je tužilaštvo bilo u stanju da pokaže da je pojedini optuženi posedovao neophodnu nameru da “uništi grupu u potpunosti ili delimično”, to još uvek ne

---

⁴⁴ *US vs. Karadžić*, 70 F.3d 232 (2d Cir. 1995).

⁴⁵ *The Prosecutor v. Šarić*, neobjavljeno (Vrhovni sud Danske 1994).

⁴⁶ *Public Prosecutor v. Menten*, 75 International Law Reports 1987.

⁴⁷ Vrhovni sud je kasnije preinačio osudu za ratne zločine; ta presuda nije raspravljala o pitanju da li je prvostepeni sud mogao, *sua sponte*, da optuženog okrivi za ratne zločine shodno čl.142 KZ SRJ, kada je optužnica teretila za genocid, prema čl.141 KZ SRJ.

bi bilo dovoljno da se realno pledira i dokaže zločin genocida. Kako je Tribunal za bivšu Jugoslaviju naveo u predmetu Jelisića, “biće veoma teško u praksi izložiti dokaz o genocidnoj nameri pojedinca ukoliko počinjeni zločini nisu rašireni i ako navedena krivična dela nisu potkrepljena organizacijom ili sistemom”.⁴⁸ To znači da su potrebni dalji dokazi o sistematskoj i organizovanoj operaciji, čiji je/su deo optuženi. Ovakvi dokazi mogu se prikupiti i potkrepiti samo obimnim radom na istraživanju i analizi iz istorijske, pravne i sociološke perspektive, a ništa od toga nije učinjeno niti je bilo dostupno u vreme kada su kosovski sudovi podigli optužnice za genocid. Kao jedan od najtežih i najkompleksnijih zločina prema međunarodnom pravu, gonjenje zločina genocida zahteva obimne logističke i ljudske resurse, koji ni u ovom trenutku nisu potpuno na raspolaganju domaćim kosovskim sudovima.

Još jedan primer previše teškog terećenja desio se u predmetu Apostolović et al., gde je domaći tužilac podigao optužnicu za ratne zločine shodno čl.142 KZ SRJ. Na suđenju nije bilo dovoljno uverljivih dokaza bilo za krivična dela ili identifikaciju počinioca koji bi podržali takvu optužbu. Međunarodni tužilac (koji je zamenio domaćeg tužioca u svrhu suđenja) je odustao od prvobitnog navoda za ratne zločine i, pri kraju suđenja, izmenio optužnicu, tereteći samo za tešku pljačku (od čega je optuženi oslobođen).

Paradoksalno je da problem predstavljaju i slučajevi previše blagih optužbi. Domaći tužioci su u četiri predmeta teretili optužene za ubistvo u okolnostima koje su zapravo potkrepljivale teža krivična dela. Osnovni uzrok blažeg terećenja u tim predmetima izgleda da je bio način na koji su tužilaštvo i sudovi interpretirali postojanje oružanog sukoba na Kosovu.

Opšte je priznato da je period kampanje NATO na Kosovu, od marta do juna 1999., bio period oružanog sukoba, te stoga kategorizacija zločina i povreda međunarodnog humanitarnog prava izvršenih u ovom periodu kao ratnih zločina ne bi trebalo da predstavljaju nikakve teškoće. Period pre kampanje NATO, pogotovo vremenski okvir koji počinje marta 1998. i traje tokom zime 1999., različiti akteri ne tumače konsistentno. Tužioci koji su podizali prvobitne optužnice u predmetima ratnih zločina na Kosovu oklevali su da period mart 1998 – mart 1999. definišu kao period oružanog sukoba, mada su brojni zvanični i javni dokumenti potkrepljivali teoriju oružanog sukoba. Niz izveštaja i rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, donesenih počev od proleća 1998., pominju situaciju konflikta i humanitarne krize na Kosovu, pa je čak i eksplicite karakterišu kao oružani sukob.⁴⁹ Istu liniju argumentacije prati dvotomni specijalni izveštaj OEBS “Kosovo/Kosova - kako viđeno, tako rečeno” koji o periodu 1998. govori kao periodu oružanog sukoba i teških povreda humanitarnog prava.⁵⁰

---

⁴⁸ *Tužilaštvo protiv Jelisića*, IT-95-10, Pretresno veće I, presuda, 14. decembar 1999., para. 101.

⁴⁹ RSB UN 1199/23 iz septembra 1998., RSB UN 1160/31 iz marta 1998., Izveštaj Generalnog sekretara pripremljen prema rezoluciji 1160 (1998.) Saveta bezbednosti donesenoj 4. septembra 1998., Izveštaj Generalnog sekretara pripremljen prema rezoluciji 1160 (1998.) Saveta bezbednosti donesenoj 3. oktobra 1998.

⁵⁰ Videti šire u “*Kosovo/Koso - kako viđeno, tako rečeno*”, deo I, dostupno na sajtu OEBS: www.osce.org/kosovo/documents/reports/hr

Pa ipak, konfuzija oko prirode situacije na Kosovu 1998. i 1999. dovela je do neodgovarajućih optužnica u nekim od predmeta vezanih za ratne zločine analiziranim u ovom izveštaju.

Jedan međunarodni tužilac je otišao dalje u jednoj optužnici navodeći nekoliko “običnih” krivičnih dela (izazivanje opšte opasnosti, oštećenje imovine drugog lica, pljačku i krađu) koja su se odigrala u činjeničnom kontekstu koji opravdava terećenje za ratne zločine, jer su se navedena dela desila u kontekstu oružanog sukoba aprila, maja i početkom juna 1999.

Krivična dela u dva od četiri predmeta, predmetima Zvezdana Simića i Zorana Stanojevića, odigrala su se tokom ranijeg perioda oružanog sukoba, koji se odvijao između OVK i srpskih snaga tokom cele 1998. i zime 1999. U oba ova predmeta, tužilaštvo je navelo da su optuženi, delujući kao pripadnici uniformisanih i naoružanih snaga srpske vojske ili policije, počinili krivična dela ubistva, paljevine i raseljavanja lica. Suprotno tome, optužnica u najskorijem predmetu koji obrađujemo – koju je podigao međunarodni tužilac – posebno tereti optuženog⁵¹ za ratne zločine, čl.142 KZ SRJ, za dela počinjena tokom perioda maj – decembar 1998.

Preostala dva predmeta koje domaći tužioci kvalifikuju kao ubistvo, pre nego ratne zločine, jesu Ajeti/Stojanović i Nikolić. Zločini za koje se terete potiču od incidenata koji su se odigrali u aprilu 1999. U oba predmeta navodi se da su optuženi delovali kao pripadnici grupe uniformisanih, naoružanih ljudi, bilo vojske, policije ili paravojske, koji su isterivali civile iz njihovih kuća i počinili ubistva. Oba predmeta preuzeo je međunarodni tužilac pošto je Vrhovni sud po žalbi vratio predmete (po osnovu nevezanom za optužnicu). Međutim, niti u jednom slučaju međunarodni tužilac nije izmenio optužnicu da bi teretio za ratne zločine umesto ubistva.

Prvobitna optužnica u predmetu Mladenović pokazuje da problem previše blage kvalifikacije nije ograničen na domaće tužioce. Ovde je prvi međunarodni tužilac u predmetu teretio samo za “obična” krivična dela – izazivanje opšte opasnosti, oštećenje imovine drugog lica, pljačku i tešku krađu – mada su se krivična dela odigrala tokom opšte priznatog perioda oružanog sukoba na Kosovu (april, maj i početak juna 1999.), i mada je optuženi navodno delovao zajedno sa srpskim snagama. Međutim, do početka suđenja, novi međunarodni tužilac je preuzeo predmet, i podigao dobro sačinjenu izmenjenu optužnicu navodeće ratne zločine, zasnovanu na istim činjenicama kao i prvobitni navodi.

Sastavljanje i izrada optužnice

S obzirom da je optužnica pravni instrument koji optuženog obaveštava o navodima protiv njega ili nje i o činjenicama koje su osnova za ove navode, optužnice bi trebalo da budu izrađene jasno i određeno. Ne samo da dobro sačinjena i određena optužnica omogućava optuženom da delotvorno pripremi svoju odbranu, ona je takođe od izuzetne važnosti za uspešno krivično gonjenje. Važnost jasno struktuiranih optužnica od

---

⁵¹ Veselin Bešović.

posebnog je značaja u složenim predmetima koji navode brojne različite žrtve i krivična dela tokom dužeg vremenskog perioda, kao što je slučaj u gonjenju mnogih ratnih zločina.

Optužbe za genocid i ratne zločine često proističu iz brojnih posebnih krivičnih dela. Nije neophodno, niti je uobičajeno, navođenje odvojenih dela ratnih zločina, na primer za svaki pojedinačni protivzakoniti akt koji je izvršio optuženi tokom perioda vremena za vreme trajanja oružanog sukoba. Međutim, radi davanja na znanje optuženom i radi pružanja sudu okvira koji će koristiti tužilaštvo, optužnice moraju imati jasnu, organizovanu strukturu i biti specifične kada su u pitanju datumi, žrtve, i identifikacija imovine i mesta događaja.

Domaći tužioci su podigli 13 od 17 optužnica predstavljenih u ovom izveštaju. Mada su neke od optužnica koje su podigli domaći tužioci na zadovoljavajući način odredile datume, detalje i žrtve navedenih krivičnih dela, druge – pogotovo optužnice koje su uključivale višestruka krivična dela i žrtve – bile su neodređene i preopširne. Na primer, u optužnici protiv Vučkovića, domaći tužilac je naveo brojna različita krivična dela bez datuma kada su počinjena (osim “od 22. marta do početka maja 1999.”). U predmetu Matić, početni pasus optužnice je tako široko formulisan, da bi optuženom bilo nemoguće da odredi u vezi čega da se brani. A u predmetu maloletnog Z, u predlogu za vaspitne mere (u predmetima maloletnika ekvivalent optužnici), opet je naveden samo uopšten vremenski period (“od kraja marta do maja 1999.”) i predlog nije sadržao potkrepljujuće činjenice.

U drugoj fazi suđenja za ratne zločine, međunarodni tužioci su dobili zadatak da na sudu vode predmete za koje su optužnice već podigli domaći tužioci. Kako je prisustvo međunarodnih tužilaca institucionalizovano, a oni počeli samostalno da upućuju zahteve za pokretanje istrage i sastavljaju početne optužnice, došlo je do poboljšanja kvaliteta podnesaka. U predmetima Grkovića i Bešovića, na primer, optužnice odražavaju jasan, organizovan i sistematski pristup podnesku, koji treba da služi kao primer kako sastaviti niz činjeničnih navoda koji pružaju potpuno obaveštenje optuženima. Dve optužnice jednog međunarodnog tužioca, u predmetu Mladenovića i predmetu Bešovića, takođe su jedinstvene po tome što posebno navode ključni element čl.142 KZ SRJ: “pravila međunarodnog prava”, koja je povredio optuženi (u ovom slučaju, Prvu Ženevsku konvenciju i Dopunski protokol I).

II. MOGUĆNOST ODBRANE DA IZLOŽI DOKAZE

U prve dve godine istraga i krivičnog gonjenja ratnih zločina, ni domaći sudovi niti AOP nisu činili ozbiljne pokušaje da pomognu optuženima pri obezbeđivanju svedočenja svedoka odbrane Srba. Od sedam predmeta u kojima je po žalbi Vrhovni sud preinačio odluku, pet je zasnovano, makar delimično, na propustu prvostepenog suda da pozove svedoke koje je predložila odbrana.⁵²

---

⁵² Videti tabelu “Odluke Vrhovnog suda” u daljem tekstu na str. 48.

Ovo odbijanje domaćih sudija da pozovu svedoke odbrane moglo je poticati od nedostatka obučenosti i stručnosti u oblasti važeće jurisprudencije o ljudskim pravima⁵³. Međutim, postojali su i veoma veliki problemi bezbednosti vezani za pojavljivanje svedoka Srba na suđenjima za ratne zločine, a te probleme nisu mogli rešiti domaći sudovi bez obimne logističke podrške. Na primer, svedocima koji žive u samoj Srbiji koji su želeli doći na Kosovo da svedoče, potreban bi bio siguran prevoz do i od datog kosovskog suda. Druga mogućnost, održavanja ročišta u Srbiji, takođe je zahtevala pomoć i koordinaciju sa AOP/OP.

Međunarodna veća Vrhovnog suda zasnovala su tri preinačenja⁵⁴ na propustu prvostepenih sudova da pozovu svedoke odbrane, pre nego što su sudovi i OP nešto preduzeli. Od juna 2001. međunarodna veća koja se bave predmetima ratnih zločina mogu preduzeti, i preduzimaju, odgovarajuće korake kako bi odbrana u potpunosti mogla predočiti svoj slučaj. Ovo ponekad znači da veća putuju u Beograd da bi saslušala izjave svedoka.

III. PRVOSTEPENE SUDSKE PRESUDE

Većina prvostepenih sudskih presuda ima pet zajedničkih odlika: (1) naglasak na problemu verodostojnosti svedoka; (2) odsustvo odgovarajućih nalaza o prirodi krivične odgovornosti optuženog; (3) propust da se razluče pitanja činjenica od pravnih pitanja; (4) odsustvo navoda iz sudske prakse ili izvora prava u pitanjima jurisprudencije o ratnim zločinima i problemima ljudskih prava; i, (5) donošenje pogrešnih zaključaka o lakšim ili drugim krivičnim delima uključenim u optužnicu.

Tabela koja sledi daje statistički pregled dostupnosti pismenih presuda koje čine osnovu analize u daljem tekstu.

<u>Pismene presude i odluke u predmetima ratnih zločina</u>				
	Domaća prvostepena veća	Domaća veća Vrhovnog suda	Međunarodna prvostepena veća	Međunarodna veća Vrhovnog suda
Broj pismenih presuda/donesenih odluka VS	7	1	10	9

⁵³ Prema čl.6 § (3) Evropske konvencije, optuženi ima pravo “da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega”. Ovo ne daje odbrani apsolutno pravo da ispita bilo kog svedoka kojeg želi pozvati; nacionalni sudovi mogu, po pravilu, proceniti predloženo svedočenje i odbiti da pozovu svedoka koji nije relevantan za pitanja kojima se sudi. *Vidal v. Belgium*, presuda Evropskog suda od 22. aprila 1992., Serija A, br. 235-B, para. 33; *Kremrovskij v. Lithuania*, prijava Evropskom sudu br. 37193/97, Odluka o prihvatljivosti od 20. aprila 1999. Međutim, propust da se pozovu svedoci čije svedočenje zadire u srž strategije odbrane optuženog – kao u slučaju svedoka alibija - nije u skladu sa konceptom pravičnog suđenja na kojem počiva čl.6 Evropske konvencije. *Vidal* u para. 34.

⁵⁴ Nikolić, Vučković, i Jokić.

Problem verodostojnosti iskaza svedoka

Prvostepena sudska veća su svoju pažnju u pismenim presudama uglavnom usmerila na pitanje verodostojnosti svedoka. Važeći zakon o prvostepenim presudama, čl.357(7), zahteva da pismena presuda “određeno i potpuno iznese koje činjenice i iz kojih razloga uzima kao dokazane ili nedokazane, dajući pri tome naročitu ocenu verodostojnosti protivrečnih dokaza...”

Stoga je naglasak suda na pitanjima verodostojnosti delimično zasnovan na zakonskim odredbama.

Pored toga, najveći broj optuženih lica su kao odbranu iznele alibi i pogrešno ustanovljenje identiteta, a nekoliko suđenja je uključilo iznošenje značajnih fizičkih, fotografskih ili dokumentarnih dokaza koji su mogli potkrepiti ili opovrgnuti verzije događaja koje su iznosili svedoci. Advokati nisu koristili pravnu odbranu kao što su nužda⁵⁵ ili krajnja nužda⁵⁶. Ukratko, pošto je glavno pitanje u najvećem broju suđenja za ratne zločine bilo da li je optuženi bio na mestu zločina, percipirana tačnost iskaza svedoka o događajima ili utvrđivanje identiteta su bili od ključne važnosti u odlučivanju o pitanju krivice ili nevinosti.

Kriterija za ocenu verodostojnosti

Do sada, prvostepena sudska veća sastavljena od većine ili svih međunarodnih sudija objavila su pet pisanih presuda⁵⁷ u predmetima ratnih zločina; u dva predmeta⁵⁸ gde su većinu veća činile domaće sudije, jedini međunarodni sudija je bio autor presude.⁵⁹ Analiza izjava svedoka koju iznose međunarodne sudije u ovim pisanim presudama naglašavaju važnost koju pridaju doslednosti kada odlučuju da li lice daje istinito i tačno svedočenje. Presude često zalaze u obimne detalje o svakom pojedinačnom iskazu svedoka i kako se ona poklapa ili razlikuje od izjava datih policiji ili KFOR, istražnim sudijama, ili na prethodnim suđenjima. Mnoga sudska veća sastavljena od međunarodnih sudija smatraju da svedoci optužbe koji daju nedosledne iskaze nisu verodostojni i da ne govore istinu.

Ovo nije pristup oceni verodostojnosti koji prate međunarodni tribunali za ratne zločine. U jednom od vodećih predmeta Tribunala za Ruandu, Akajesu (Akayesu), većina onih koji su svedočili, bili su direktni svedoci zločina počinjenih tokom genocida u Ruandi. Po pitanju njihovih svedočanstava, Pretresno veće je primetilo da nedoslednosti i protivrečnosti koje je javljaju između izjava svedoka na sudu i njihovih ranijih izjava tužiocu i odbrani...

---

⁵⁵ Čl.9 KZ SRJ

⁵⁶ Čl.10 KZ SRJ

⁵⁷ Nikolić (obnovljeno suđenje), Jovanović/Kolašinac, Apostolević, Mišić/Jovanović, i Stanojević.

⁵⁸ Trajković i Matić.

⁵⁹ U tri predmeta - Matić (obnovljeni postupak), Jokić (obnovljeni postupak), i Mladenović – veće sastavljeno od međunarodnih sudija je donelo usmenu presudu ali nije još objavilo pismenu verziju.

“...[nisu] same po sebi osnov da se veruje kako su svedoci dali lažne iskaze. Zbilja, jedna od često isticanih kritika svedočenja jeste njegova nepouzdanost. Pošto je svedočenje zasnovano uglavnom na pamćenju i čulima, dvema ljudskim karakteristikama koje pojedinca često varaju, ovakva kritika se može očekivati. Stoga je svedočenje retko precizno u vezi doživljenih događaja. Zaključiti na osnovu posledičnih kontradikcija i nepreciznosti da je svedočenje lažno, bilo bi slično kriminalizaciji slabosti ljudske percepcije. Štaviše, nepreciznosti i kontradikcije između izrečenih iskaza i svedočenja datih na sudu, takođe su posledica protoka vremena između ova dva događaja. Pamćenje se tokom vremena prirodno iskrivljuje, stoga bi bilo pogrešno i nepravedno da Veće zaboravnost tretira kao sinonim za pružanje lažnog svedočenja.”⁶⁰

Pored toga, presuda u predmetu Akajesu je istakla da je, prilikom ocenjivanja izjave svedoka, u obzir uzeto da je trauma koju su svedoci kao žrtve ili očevici zločina pretrpeli, mogla “imati uticaja na sposobnost [svedoka] da u potpunosti ili na odgovarajući način izlože sled događaja u sudskom kontekstu”.⁶¹ Presuda u slučaju Akajesu dalje navodi probleme koji nastaju usled prevođenja sa lokalnog jezika kojim se služe svedoci na jezik Tribunala, i česte potrebe da se reči i izrazi lokalnog jezika stave u temporalni i spacijalni kontekst.⁶² Konačno, veće u predmetu Akajesu navodi da je u obzir uzelo kulturološke faktore koji utiču na izjave svedoka, te da nije “izvuklo negativne zaključke u vezi verodostojnosti svedoka samo na osnovu njihovog oklevanja i njihovih ponekad zavijenih odgovora na pitanja”.⁶³

Sve okolnost pomenute u predmetu Akajesu – protok vremena, trauma, prevođenje, slabosti percepcije i pamćenja, i kulturološke razlike u načinu komunikacije – prisutne su u kosovskim suđenjima za ratne zločine. Međutim, veća međunarodnih sudija koja odlučuju u ovim predmetima nisu usvojila pristup izložen u presudi Akajesu. Umesto toga, mnoga kosovska sudska veća oslanjaju se, kada donose odluke o verodostojnosti, na doslednost u svim delovima svedočenja, uključujući opise detalja, kao što su boje uniforme i opis oružja.

Samo u jednom predmetu, predmetu Stanojević, jedan međunarodni sudija se obimno pozabavila okolnostima koje je uzela u obzir pri oceni verodostojnosti. Sudija je navela moguće uticaje na verodostojnost svedoka:

- stres, strah, i protok vremena⁶⁴;
- “etnička netrpeljivost i pritisak da se oglasi krivica koju manifestuje lokalna [albanska] zajednica...”⁶⁵; i

---

⁶⁰ *Tužilac protiv Akajesua*, Tribunal za Ruandu 96-4-T, presuda Pretresnog veća od 2. septembra 1998., para. 140.

⁶¹ *Akjyesu*, supra para. 142 (u daljem tekstu *Akajesu*).

⁶² *Akajesu*, supra para. 145 i 146.

⁶³ *Akajesu*, supra para. 155 i 156.

⁶⁴ Stanojević para. 152.

⁶⁵ Stanojević para. 153.

- “lokalni i međunarodni publicitet... Čini su da su neki svedoci mogli prihvatiti kao istinu ovakve glasine i rasprostranjene informacije, te svesno ili ne, dozvolili da one iskrive njihovo izlaganje kritičnih događaja.”⁶⁶

Sudija je takođe istakla da sud ne može svedoka smatrati nepouzdanim isključivo na osnovu njegove etničke pripadnosti, ali je dodala:

“To ne znači da etnička mržnja nikada nije bila osnov za sumnju u pouzdanost ma kog svedoka. Ovakav zaključak je, međutim, izvođen samo u svetlu okolnosti kod svakog svedoka ponaosob, njegove ili njene umešanosti u događaj, i u svetlu interesa postupka i onih sumnji koje su mogle biti potkrepljene dokazima”⁶⁷.

Pitanje na koje je sudija dala odgovor u predmetu Stanojević, da li su svedoci kosovski Albanci u predmetima ratnih zločina pouzdani i verodostojni svedoci, ponovo je izbilo na površinu u presudi Nikoliću. Tu je međunarodni sudija dala sledeći komentar:

“Argument koji je izložila odbrana, a koji se tiče mentaliteta kosovskih Albanaca da će radije zadovoljiti očekivanja svojih sunarodnika nego očekivanja pravde, jeste razumljiv, kao i strah optuženog koji je suočen sa suđenjem i istragom koju doživljava kao potpuno hostile... Mada je ovakvo ponašanje razumljivo, nemoguće je zasnovati presudu na takvim dokazima.”

Nije jasno šta je sudija mislila kada je ocenila kao “razumljiv” argument odbrane o “mentalitetu kosovskih Albanaca da radije zadovolje očekivanja svojih sunarodnika nego očekivanja pravde”. To sugerise da je sud, u odsustvu veštačenja koje se tiče društvene organizacije ili obrazaca komunikacije u kosovskih Albanaca, doneo nepovoljne zaključke o svedocima optužbe zasnovane isključivo na njihovoj etničkoj pripadnosti. Samo nekoliko stavova ranije, sud je našao da, osim nekoliko izuzetaka, “svi svedoci/oštećene strane...se nisu uvek pridržavali istine, neki na odlučujuć način, drugi manje uočljivo.”

Obe ove presude aludiraju na pitanje da li i kada bi sud trebalo da uzme u razmatranje, pri oceni verodostojnosti svedoka, njegov ili njen status žrtve u etničkom sukobu. Tribunal u predmetu *Tadić* o ovome govori na sledeći način:

“Verodostojnost svedoka, uključujući motive koje oni mogu imati za davanje lažnih svedočenja, jeste procena koja se mora načiniti u slučaju svakog svedoka ponaosob. Nije prikladno, niti je tačno, zaključiti da se svedok smatra inherentno nepouzdanim isključivo zato što je žrtva zločina koji je počinila osoba iste vere, etničke pripadnosti, vojnih snaga ili druge karakteristike kao optuženi. Ovo ne znači da etnička mržnja, čak i bez pogoršavajućih uticaja nasilnog sukoba među etničkim grupama, nikada ne može predstavljati osnovu za sumnju u pouzdanost ma kog svedoka. Ovakav zaključak, međutim, može se samo doneti u svetlu okolnosti vezanih za svakog svedoka ponaosob, njegovo svedočenje, i ona pitanja koja odbrana može da potkrepi bilo unakrsnim ispitivanjem ili putem sopstvenih ključnih dokaza.”⁶⁸

U slučajevima kada odbrana, tužilac ili član veća postave pitanje da li je svedok možda nepouzdan na osnovu etničke netrpeljivosti ili pritiska zajednice, za sud bi bilo dobro da

⁶⁶ Stanojević para. 154.

⁶⁷ Stanojevic at paragraph 156.

⁶⁸ *Tužilaštvo protiv Tadića*, IT-97-1, presuda Pretresnog veća od 7. maja 1997., para. 54.

se striktno pridržava smernica presude u predmetu *Tadić*. To bi značilo da sud treba da artikuliše zašto navodna entička pristrasnost jeste ili nije potkrepljena dokazima posebnih okolnosti u vezi svedoka i njegovog svedočenja.

Prevođenje

Suđenja za ratne zločine na Kosovu kojima predsedavaju međunarodne sudije odvijaju se na više od jednog jezika. Svedoci svedoče na albanskom ili srpskom, što se prevodi na engleski kako bi međunarodne sudije razumele i kako bi sudija predsedavajući mogao izjavu sumirati za sudski zapisnik. Kvalitet jezičkog usmenog i pismenog prevoda u kosovskim sudovima nije ujednačen i često je pogrešan zbog toga što prevodioci ponekad ne razumeju lokalne dijalekte (albansko-engleski prevodioci u kosovskim sudovima su iz Albanije, ne sa Kosova). Štaviše, mnogi sudski tumači ne poseduju profesionalno obrazovanje usmenih prevodilaca, i nemaju prethodnog iskustva u radu u okolnostima sudnice i suđenja.

Problem neodgovarajućeg jezičkog prevođenja u procesima za ratne zločine dalje komplikuje pitanje ocene o tome da li svedok pruža nedosledno svedočenje. Postoji zabrinutost da, zbog toga što prevodilac može izjavu svedoka prevesti uz različitu varijaciju u značenju u najboljem slučaju, a neprecizno ili nepotpuno u najgorem slučaju, sudije možda smatraju da je svedok nedosledan i stoga neverodostojan.

Preciznost u beleženju izjava uzetih tokom sudske istrage i suđenja

Krucijalni element pri odlučivanju da li je ili ne svedok svedočio dosledno jeste preciznost i pouzdanost mehanizma beleženja izjava svedoka. U kosovskim sudovima, tokom saslušanja u sudskoj istrazi i na suđenju, iskaz svedoka se normalno ne beleži *verbatim*. Prema čl.80(2)ZKP SRJ, "...U zapisnik se u obliku pripovedanja unosi samo bitna sadržina datih iskaza i izjava. Pitanja se unose u zapisnik samo ako je potrebno da se razume odgovor."

U kosovskim sudovima praksa je da sudija predsedavajući, pošto svedok odgovori na seriju pitanja o datoj temi, izdiktira zapisničaru suda parafrazu onoga što je svedok izjavio. Ovaj metod, čest u svim sistemima zasnovanim na rimskom pravu, može uvesti varijacije izraza, rečnika i stila u originalni iskaz svedoka. Član 82(2) ZKP SRJ određuje da "Zapisnik potpisuje ispitano lice", ali ovo samo po sebi ne osigurava da parafrazine izjave obavezno dosledno odražavaju ono što su svedoci rekli. OEBS je primetila da svedoci često ne čitaju sudske parafraze svojih iskaza pre nego što ih potpišu, a da istražne sudije obično ne insistiraju da svedoci pročitaju zapisnik pre potpisivanja.

Magnetofonsko snimanje sudske istrage, i prepis snimka su mogući, shodno čl.87(1) i (5) ZKP SRJ. Do danas, međutim, niti istražne sudije niti pretresna veća nisu koristili elektronsko beleženje u predmetim ratnih zločina. Zapisničari-stenografi (bilo da korisne ručnu ili mašinsku stenografiju) ne postoje na Kosovu. U dva predmeta ratnih zločina, Vukčevića i Apostolovića, prvostepeni sud je veliki deo svedočenja zabeležio *verbatim* tako što je sudski zapisničar direktno u kompjuter beležio iskaze svedoka tokom svedočenja. Međutim, ovo nije uobičajena praksa. S obzirom na ozbiljnost ovih predmeta, sudovi, koji se u velikoj meri oslanjaju na analizu toga kako dosledno je

svedok svedočio tokom vremenskog perioda, trebalo bi da koriste najpreciznija i najpouzdanija sredstva na raspolaganju za beleženje iskaza svedoka.

Teorije o krivičnoj odgovornosti u kosovskom kontekstu

Mali broj predmeta ratnih zločina obuhvata pojedince koji deluju samostalno. Upravo je suprotno, najveći broj navoda za ratne zločine opisuje mnogobrojne aktere koji krivična dela izvršavaju zajedno (mada retko svi počinioci budu identifikovanih i optuženi). Bilo da je u pitanju grupa pripadnika paravojske koja ulazi u selo s namerom da protera civile i spali kuće, ili je u pitanju vojni ili civilni pretpostavljeni koji se tereti ili da je naredio, ohrabrio ili tolerisao dela pljačke, nečovečnosti ili mučenja kod svojih potčinjenih, prvostepeni sudovi moraju proceniti i odrediti zakonsku osnovu za krivičnu odgovornost svakog pojedinačnog optuženog.

Važeće zakonodavstvo na Kosovu predviđa nekoliko različitih kategorija krivične odgovornosti, među kojima su pomaganje, saizvršilaštvo, podstrekavanje, i korišćenje udruženja u cilju izvršenja krivičnih dela. Važeći zakon i konvencije pružaju okvir za analizu i pripisivanje krivice za potčinjene i pretpostavljene koji se terete za izvršenje ratnih zločina. Međutim, na osnovu prvostepenih presuda u predmetima koje analiziramo, veća nisu adekvatno primenila postojeći zakon i konvencije po pitanju krivične odgovornosti za činjenice u pojedinačnim predmetima.

Samo dve od prvostepenih presuda za ratne zločine koje su predmet analize uopšte raspravljaju o krivičnoj odgovornosti optuženog. U jednom od ovih predmeta, predmetu Kolašinac, sudija je uvrдио komandnu odgovornost kao ključno pitanje predmeta, i pozvao se na jurisprudenciju Tribunala za Ruandu o ovom problemu.⁶⁹ Presuda u predmetu Kolašinac je na kraju utvrdila da optuženi, kao predsednik skupštine opštine i zapovednik jedinice civilne odbrane, nije imao bilo *de facto* ili *de jure* autoritet nad vojnim ili policijskim zapovednicima.

U predmetu Trajković, optuženi je bio šef policije optužen za odgovornost za ratne zločine koje su počinili njegovi potčinjeni. Međunarodni prvostepeni sudija je istakao da zakon SRJ i Srbije zapravo daju optuženom zakonski autoritet nad potčinjenima koji su izvršili zločine, a potom o pitanju krivične odgovornosti zaključio da

“[o]vi različiti elementi konstituišu dokaz da je Momčilo Trajković lično odgovoran za [sic] krivična dela počinjena protiv civilnog stanovništva u oblasti Kamenice, ali samo za organizovane akcije a ne za izolovana dela.”

Čini se da sudija ovde priznaje izvesnu razliku između odgovornosti za “organizovane akcije” i odgovornosti za “izolovana” dela, ali ni na jednom mestu ne definiše šta čini “organizovane” akcije i “izolovana” dela, i uopšte ne izlaže različite parametre odgovornosti između ovo dvoje. Sudija takođe nigde ne navodi da li je krivična odgovornost za “organizovanje” krivičnih dela zasnovana na domaćem zakonu ili nekom drugom izvoru.

---

⁶⁹ Obrazloženje suda o ovom pitanju pretpostavilo je primenu doktrine komandne odgovornosti na kosovskim sudovima, ne spominjući da li se primenjuje kao deo međunarodnog običajnog prava, ili preko čl.86 i 87 Dopunskog protokola I Ženevskih konvencija.

Preostale analizirane prvostepene presude, bilo da potiču od međunarodnih veća ili domaćih, ili opisuju odgovornost optuženog kao saizvršilaštvo prema čl.22 KZ SRJ, ili uopšte ne spominju ovo pitanje.

Najoučljivija stvar odsutna iz presuda prvostepenog suda jeste propust suda da prepozna ili se pozove na teoriju pojedinačne odgovornosti zasnovane na učešću optuženog u zločinačkom udruženju. Član 26 KZ SRJ (Krivična odgovornost i kažnjivost organizatora zločinačkih udruženja) može se primeniti u ovakvim slučajevima, što je analogno doktrini međunarodnog običajnog prava o zajedničkom zločinačkom poduhvatu (takođe poznatij kao doktrina zajedničke svrhe), kako je tumači Tribunal za bivšu Jugoslaviju u predmetima kao što su *Tadić*⁷⁰ i *Brđanin i Talić*⁷¹.

S obzirom da su skoro svi predmeti ratnih zločina na Kosovu obuhvatali navode i dokaze o uniformisanim i naoružanim vojnim grupama koje su, delujući zajedno, počinile krivična dela uništavanja imovine, zastrašivanja, mučenja, ubistva i proterivanja civila, logično je da tužilaštvo treba da postupa, a sudovi da razmotre odgovornost prema čl.26 KZ SRJ i doktrinu zajedničkog zločinačkog poduhvata. Kada postoje jasni dokazi da je optuženi namerno učestvovao kao pripadnik grupe angažovane u zločinačkoj aktivnosti, sudovi treba da primene čl.26 KZ SRJ i kao smernice koriste autoritet predmeta u vezi zajedničkog zločinačkog poduhvata. Propust da se razmotri i, tamo gde je potkrepljena dokazima, primeni doktrina krivične odgovornosti, može za posledicu imati da optuženi ne odgovaraju u potpunosti za predvidive posledice svojih krivičnih dela.

Nejasno je da li propust da se tereti ili u obzir uzme ova osnova za krivičnu odgovornost proističe iz toga što tužioci i sudije ne poznaju dovoljno važeći zakon i izvore prava, ili stoga što tužioci ne pružaju, a sudije ne insistiraju, na odgovarajućim prihvatljivim dokazima o zajedničkom zločinačkom poduhvatu. Ma šta da je razlog, time što se dokazi u suđenjima za ratne zločine posmatraju samo u kontekstu pojedinačne krivične delatnosti, ili u najboljem slučaju saizvršilaštva, prvostepeni sudovi rizikuju da procenjuju navodne zločine izvan konteksta.

Domaća sudska veća u ranim gonjenjima ratnih zločina ponekad su činila suprotnu grešku, sačinjavajući previše obuhvatne nalaze u vezi onoga što su smatrali da predstavlja više zločinačke sile na delu tokom oružanog sukoba na Kosovu. Na primer, sudsko veće u predmetu Jokić našlo je da su krivična dela optuženog

“imala za cilj [sic] masovno proterivanje civilne nezaštićene albanske populacije iz njihove zemlje i, kao poslednji korak, etničko čišćenje Kosova.”

A u predmetu Ademi, domaće veće je iznelo da

“Potvrđena je takođe masovna deportacija civilnog stanovništva na Kosovu - uglavnom žena, dece, starih - zabranjena prema međunarodnim konvencijama, ostavljajući ih gladne, bez osnovnih sredstava za život. Takođe, ponašanje optuženih bilo je usmereno protiv telesnog integriteta sada preminulih, na pogubljenja, ubistva...i nečovečno

⁷⁰ *Tadić*, presuda Žalbenog veća, para. 186-228.

⁷¹ *Brđanin i Talić* para. 22-51.

postupanje, kao što je uzimanje novca, paljenje kuća, masovna deportacija iz njihovih domova...”

Ovakve tvrdnje nisu bile potkrepljene dokazima predloženim na suđenjima (koja su bila ograničena na događaje u opštinama Prizren, odnosno Mitrovica/Mitrovicë). Pristup u ova dva predmeta ne uspeva da zadovolji ma koji pravni kriterijum za oglašavanje krivice na osnovu učešća u zajedničkom zločinačkom poduhvatu.

Međutim, postoji obilje verodostojnih dokaza koji su do sada podneti u brojnim predmetima, koji se tiču raseljavanja, zastrašivanja i nasilja prema civilima, kao i namernog uništavanja imovine. Međunarodne sudije i tužioci koji sada vode suđenja za ratne zločine na Kosovu treba da budu spremni da lociraju, ocene i prihvate dokaze koji pokazuju širi kontekst zločina pojedinačno optuženih. Štaviše, oni treba da razmotre takve dokaze, gde je potrebno, u svetlu važećeg zakona koji se primenjuje na udruženu krivičnu delatnost (čl.26 KZ SRJ), i u svetlu uobičajene doktrine zajedničkog zločinačkog poduhvata. Ovo je izuzetno važno kako bi kosovski sudovi mogli dati okolnosti pod kojima su se zločini odigrali, oceniti dokaze, i u punoj meri i na pravičan način deliti pravdu u ovim složenim predmetima.

Struktura i nalazi u prvostepenim presudama

Uzimajući u obzir važnost gonjenja kosovskih ratnih zločina za promovisanje potrage za istinom i pomirenje, presude prvostepenih sudova trebalo bi da odražavaju visoke standarde jurisprudencije. Od presuda u predmetima ovakve prirode očekuje se da poseduju doslednu strukturu i čvrsto pravno obrazloženje. Univerzalni karakter ovih zločina i pažnja javnosti koju obično privlače znači da se presude posmatraju kao korpus pravnih mišljenja koja, svojim kvalitetom, mogu stvoriti utemeljenu jurisprudenciju u svrhu pružanja smernica ili reference za buduća slična suđenja ili namenjenu pravnicima zainteresovanim za istraživanje u ovoj oblasti. Štaviše, s obzirom da su prvostepena sudska veća u ovim predmetima uglavnom u sastavu međunarodnih sudija, standardi pravne pismenosti i trebalo bi da budu još i viši.

Osim aspekata pravne analize, koji su obrađeni na drugom mestu u ovom izveštaju, struktura i organizacija prvostepenih presuda u predmetima ratnih zločina koje ovde analiziramo ponekad nisu zadovoljile standarde koje smo ranije pomenuli. Vežeći zakon, naime Glava XXII ZKP SRJ, navodi vrste presuda koje sud može doneti, a takođe objašnjava neophodne strukturne i materijalne elemente koje moraju sadržati različite vrste presuda. Prema odredbama čl.357 ZKP SRJ, presuda mora imati uvod, izreku i obrazloženje. U vezi obrazloženja, stav 7 pomenutog člana predviđa da su njegova tri ključna elementa utvrđivanje postojanja krivičnog dela, utvrđivanje krivične odgovornosti, i pravna ocena određenih dela ili propusta za koje je utvrđena odgovornost optuženog. Jedini slučaj u kojem važeći zakon ne predviđa ocenjivanje pomenuta tri elementa jeste kada sud izrekne presudu kojom se odbija krivična optužba, shodno čl.349 ZKP SRJ. *Per a contrario*, ocena u vezi postojanja i pravne prirode krivičnog dela, i ocena krivične odgovornosti optuženog predstavljaju obavezne elemente presude, čak i kada se optuženi oslobađa od optužbe. Zbilja, ZKP SRJ strogo predviđa tri posebne situacije kada se optuženi može osloboditi (čl. 350), ali ni u jednoj čl.357 ZKP SRJ

posebno ne oslobađa sud do pružanja zakonske ocene krivičnog dela, njegove prirode i krivične odgovornosti.

Pri analizi nekih od presuda u kosovskim predmetima ratnih zločina, najuočljivije je odsustvo jednoobraznog zajedničkog razumevanja strukture i neophodnih elemenata presude. Većina prvostepenih presuda, bilo da su ih donela domaća ili međunarodna veća, ne prave razliku između pravnih i činjeničnih pitanja, i ne izlažu elemente krivičnih dela za koje terete i analizu dokaza u vezi s tim. Štaviše, uprkos činjenici da su optužbe za ratne zločine izuzetno ozbiljne i da zahtevaju, kao neophodan preduslov, postojanje posebnih okolnosti, prvostepena veća se nisu bavila suštinskim pitanjima za dokazivanje predmeta *prima facie*, kao što je postojanje oružanog sukoba ili “pravila međunarodnog prava” koja se krše prema čl.142 KZ SRJ.

Na primer, presuda u predmetu Nikolić, koju je sastavio jedan međunarodni sudija, počinje izlaganjem sumiranih iskaza svakog svedoka, potom slede delovi pod nazivima “vremenski okvir”, “uniforme i oružje”, i “verodostojnost iskaza”. Predmet Nikolić obuhvatao je navode da je optuženi bio pripadnik grupe naoružanih i uniformisanih srpskih policajaca/paravojske koji su ušli u stan žrtve i ubili ga. Međutim, sudska presuda nigde ne određuje da li sud nalazi da se zločin uopšte odigrao, i ne sadrži navode u vezi suštine ili prirode zločina. Presuda samo ukazuje da je identifikacija optuženog bila neodgovarajuća.

U prvoj presudi Jokiću, sud je opširno reprodukovao izjave koje su dali svedoci i izložio potpun opis ostalih dokaza predloženih tokom suđenja da bi zaključio, u jednom kratkom pasusu, da je optuženi kriv za počinjene ratne zločine. Presuda nije sadržala nikakve ocene činjenica ili pravnu ocenu u vezi postojanja oružanog sukoba, nikakvu pravnu analizu navodnih krivičnih dela optuženog iz perspektive “pravila međunarodnog prava” kako predviđa čl.142 KZ SRJ, i nikakve reference na bilo koju teoriju koja se tiče krivične odgovornosti.

Slično odsustvo dobro izložene pravne ocene počinjenih dela nalazimo i u presudi Stanojeviću.

Primer bolje prakse nalazi se u presudi u predmetu Jovanović/Mišić. Tu je sud našao da su se “događaji u opštem smislu odigrali onako kako su svedoci izjavili” (skupljanje albanskih seljana na jedno mesto od strane srpskih snaga, odvajanje muškaraca od žena, i mučenje i maltretiranje muškaraca), ali potom nalazi da optuženi nisu identifikovani kao učesnici u krivičnim delima.

Samo u jednoj presudi, u predmetu Kolašinac/Jovanović, prvostepeni sud je jasno izložio u strukturi svoje presude činjenice koje je primenio na elemente zločina.

Odsustvo navođenja izvora prava

Najveći broj prvostepenih presuda, uključujući one čiji su autori međunarodne sudije, analiziraju pravna pitanja isključivo se pozivajući na domaći zakon (to jest, krivične

zakone SRJ i Kosova, Zakon o krivičnom postupku SRJ, i uredbe UNMIK). Mada je pozivanje samo na domaće zakone obično dovoljno u krivičnim predmetima koji se tiču običnih, jednostavnih pravnih činjeničnih ocena, u predmetima ratnih zločina kompleksnost i novine u predočenim pitanjima obično zahtevaju citiranje šireg kruga izvora prava. Ali, osim jednog izuzetka, domaće i međunarodne sudije do sada nisu u svojim pismenim presudama zasnivale svoje odluke na jurisprudenciji o ratnim zločinima i međunarodnom humanitarnom pravu; isto važi i za jurisprudenciju o međunarodnim zakonima o ljudskim pravima.

Samo dve prvostepene presude uopšte pominju pravnu praksu u predmetima ratnih zločina. U presudi Trajkoviću, međunarodni sudija je usputno naveo odluku Tribunala za bivšu Jugoslaviju u predmetu *Tadić*⁷² o definiciji povrede međunarodnog običajnog prava zločin protiv čovečnosti. Međutim, ovaj sudija je pogrešio našavši da su zločini protiv čovečnosti (povreda prema međunarodnom običajnom pravu i povreda prema Statutu Tribunala) posebno i odvojeno krivično delo od ratnih zločina prema čl.142 KZ SRJ.

Odluka u predmetu Jovanović/Kolašinac je jedini primer među posmatranim presudama koja se adekvatno oslanja na sudsku praksu i druge izvore. Njen autor navodi razne pravosudne i akademske izvore, uključujući između ostalog, praksu Tribunala za bivšu Jugoslaviju i Tribunala za Ruandu, komentare krivičnog zakona SRJ, i tekst o zločinima protiv čovečnosti.

Samo jedna od posmatranih prvostepenih presuda poziva se na sudsku praksu u oblasti međunarodnih ljudskih prava. Presuda u predmetu Stanojević, mada uopšte ne pominje jurisprudenciju o ratnim zločinima, navodi tri predmeta pred Evropskim sudom za ljudska prava o pitanju da li se može odobriti rekonstrukcija mesta zločina bez prisustva optuženog i njegovog branioca.⁷³

Netačna kvalifikacija⁷⁴ krivičnog dela

Četiri međunarodna prvostepena veća su osudila optužene za zločine koji se razlikuju od onih za koje se terete u optužnici.⁷⁵ U jednom predmetu, Matić, međunarodno prvostepeno veće je izmenilo kvalifikaciju optužbe za ratni zločin u lakšu telesnu povredu. U predmetu Kolašinac, sud je ratne zločine preinačio u “pomoć po izvršenju krivičnog dela”. U oba ova slučaja, Vrhovni sud je našao da je prvostepeni sud pogrešio u kvalifikaciji krivičnog dela. Domaće prvostepeno veće u predmetu Jokić, pošto je našlo da ne postoje dokazi o nameri optuženog da uništi etničku ili nacionalnu grupu, izmenilo je kvalifikaciju optužbe u ratne zločine shodno čl.142 KZ SRJ, i izreklo okrivljujuću presudu. Mada je ohrabrujući znak da je domaće veće pažljivo razmotrilo pitanje namere u prvobitnoj optužnici za genocid, njegova izmena kvalifikacije u ratne

⁷² *Tadić*, presuda Žalbenog veća, supra.

⁷³ Stanojević, para. 15, fusnota 3.

⁷⁴ “Kvalifikacija” je termin koji se koristi u nekoliko sistema rimske tradicije da opiše izbor krivične optužbe čiji elementi odgovaraju činjenicama ustanovljenim u posebnom predmetu. Kada međunarodna veća u kosovskim ratnim zločinima “izmene kvalifikaciju” optužnice, ona prate postupak jednak određivanju obuhvaćenih i lakših obuhvaćenih dela (*u anglo-američkoj pravnoj tradiciji – prim.prev.*).

⁷⁵ Videti o predmetima Kolašinac, Matić, Jokić, i Trajković.

zločine shodno čl.142 KZ SRJ, predstavljala je očiglednu pravnu grešku⁷⁶, kojom se Vrhovni sud uopšte nije bavio kada je razmatrao predmet po žalbi.

Još jedna fundamentalno pogrešna izmena kvalifikacije desila se u predmetu Trajković, gde je međunarodni sudija pomešao zakonsku optužbu za ratne zločine prema čl.142 KZ SRJ sa krivičnim delom zločina prema čovečnosti shodno međunarodnom običajnom pravu. Presuda u ovom predmetu je tvrdila da čl.142 KZ SRJ predstavlja zakonsku kodifikaciju u pravu SRJ zločina protiv čovečnosti (zločini protiv čovečnosti su krivično delo prema međunarodnom običajnom pravu koje je nastalo u međunarodnom pravu nezavisno od krivičnog dela ratnih zločina). Mada je prvostepeno veće pogrešno okarakterisalo čl.142 KZ SRJ kao “zločine protiv čovečnosti”, i pripisalo ovoj odredbi elemente potpuno odvojenog zločina, međunarodno veće Vrhovnog suda koje je razmatralo predmet po žalbi nije uočilo ovu grešku niti o njoj raspravljalo.

IV. PRESUDE VRHOVNOG SUDA

Pregled

Presude Vrhovnog suda na Kosovu predstavljaju siromašan izvor jurisprudencije o ratnim zločinima. Njih karakteriše da su kratke (prosečna dužina odluka je tri do četiri strane), loše pravno rezonovanje, odsustvo navoda izvora prava, i nedostatak tumačenja koje se tiče važećeg zakona o ratnim zločinima i problemima ljudskih prava. Zbog toga, presude ne predstavljaju korisno oruđe u pružanju smernica domaćim pravnicima u kompleksnom polju ratnih zločina i međunarodnog humanitarnog prava.

Veća Vrhovnog suda sastavljena od međunarodnih sudija preinačila su osam od jedanaest osuda u predmetima ratnih zločina koje su razmatrali. Od tih osam, sve kao razlog za preinačenje navode da činjenice nisu ispravno utvrđene. U šest od osam presuda, veće Vrhovnog suda navodi kao grešku što prvostepeni sud nije pozvao svedoke koje je predložila odbrana.

Glavna osnova za preinačenje u predmetima ratnih zločina, “nepotpuno ili nedovoljno utvrđivanje činjenica”, kako ih opisuje većina odluka, može podrazumevati različite stvari po mišljenju različitih veća Vrhovnog suda. Veća obično koriste ovaj izraz jednostavno da izraze svoje neslaganje sa prvostepenom odlukom da su činjenice na suđenju bile dovoljne da dokažu da je optuženi umešan u izvršenje zločina. Neka veća, kao u predmetima Trajković i Kolašinac, upotrebila su ovaj izraz u značenju da je prvostepeni sud pogrešno odlučio o krivičnoj odgovornosti za zločine koji su se sasvim sigurno odigrali. Ovaj izraz često takođe znači da prvostepeni sud nije dozvolio da odbrana pozove određene svedoke.

Tabela koja sledi predstavlja statistički pregled dispozicija i razloga koje je Vrhovni sud upotrebio u svom preinačenju prvostepenih odluka u suđenjima za ratne zločina.

---

⁷⁶ Genocid ne poseduje element “rata, oružanog sukoba ili okupacije”, što je ključno u optužbi za ratne zločine prema čl.142 KZ SRJ.

<u>Presude Vrhovnog suda</u>		
<u>Predmet</u>	<u>Odluka</u>	<u>Osnov za preinačenje</u>
Nikolić	Preinačena	1. pogrešno i nedovoljno utvrđivanje činjenica 2. propust da se pozovu svedoci odbrane
Vučković	Preinačena	1. nedovoljna činjenična zasnovanost presude 2. pogrešna ocena dokaza 3. propust da se pozovu svedoci odbrane
Zvezdan Simić	Presuda potvrđena; kazna povećana	
Jokić	Preinačena	1. nepotpuno utvrđivanje činjenica 2. propust da se pozovu svedoci odbrane
Ajeti/ Stojanović	Preinačena	1. nepotpuno utvrđivanje činjenica 2. propust da se pozovu svedoci odbrane 3. propust da se prihvati dokumentacija odbrane 4. propust da se razjasne protivrečnosti u izjavi
Stanojević	Presuda i kazna potvrđene	
Jovanović/ Kolašinac	Jovanović: Potvrđena Kolašinac: Preinačena	(Kolašinac: preinačenje) Pogrešna ocena dokaza u vezi sa 1. prinudnim radom 2. naređenjima koja je optuženi davao/primao u vezi: pljačke i uništavanja imovine 3. posledicama registracije
Matić	Preinačena	1. laka telesna povreda nije uključena u optužbe za ratne zločine 2. pogrešno utvrđivanje činjenica
Trajković	Preinačena	1. nedostatak dokaza o krivičnoj odgovornosti 2. propust da se pozovu svedoci odbrane

Tretman genocida, čl.141 KZ SRJ

Samo u jednom slučaju, u predmetu Vučković, Vrhovni sud je razmatrao zločin genocida shodno čl.141 KZ SRJ. Tu Sud nije našao dokaze o suštinskom elementu zločina genocida, nameru da se uništi nacionalna ili etnička grupa u potpunosti ili delimično. Sud je takođe *in dicta* rekao da:

“[P]ostupci koje je počinio Miloševićev [sic] režim u 1999. ne mogu se okvalifikovati kao krivična dela genocida, jer njihova svrha nije bila uništenje albanske etničke grupe u potpunosti ili delimično, već njen nasilan odlazak sa Kosova kao rezultat sistematske

kampanje terora koji je uključivao ubistva, silovanja, paljevinu i teško zlostavljanje. Ova krivična dela odgovaraju definiciji zločina protiv čovečnosti kako ih daje međunarodno pravo (rasprostranjen ili sistematski plan napada protiv civilnog stanovništva tokom rata), ili se može okvalifikovati kao ratni zločini prema čl.142 KZ Jugoslavije.”

Ova poslednja tvrdnja predstavlja interesantan primer da Sud predlaže opšte pravilo u vezi primene zakona. Predmet Vučković nije izneo dokaze genocidnih postupaka Miloševićevog režima u celosti; predmet je bio ograničen na postupke optuženog u geografskom području Kosovske Mitrovice/Mitrovicë. Pokušaj Vrhovnog suda da pruži komentar o pravnom problemu kao smernicu mogao je biti koristan, a u mnogim svojim izveštajima⁷⁷, OEBS je hrabrila ovaj Sud da preuzme vodeću ulogu u tom pogledu. Međutim, u ovom slučaju, Vrhovni sud nije dao interpretaciju pravne prirode i značenja odredbe o genocidu, već je umesto toga izvukao opšte primedbe o datim činjenicama. Stoga, veće Vrhovnog suda nije bilo u pravu kada je izreklo svoj sud o jednom pitanju – da li su 1999. na Kosovu počinjeni zločini genocida – koje se nije nalazilo pred njim.

Predmet Vučković je bila prilika da Vrhovni sud detaljno tumači odredbu o genocidu u čl.141 KZ SRJ, i da citira jurisprudenciju drugih sudova i tribunala da bi potkrepio svoje zaključke, da dokazi na suđenju nisu utvrdili zločin genocida. Dobro argumentovano mišljenje o ovom pitanju, predloženo svim domaćim pravnicima, bilo bi korisno kao način produbljivanja razumevanja jedne kompleksne i kontroverzne teme.

Tretman ratnih zločina protiv civilnog stanovništva, čl.142 KZ SRJ

Na sličan način, Vrhovni sud nije uspeo da donese ma kakve detaljne presude koje raspravljaju o elementima odredbe čl.142 KZ SRJ o ratnim zločinima, i kako ustanoviti krivičnu odgovornost shodno ovom članu. Kritična pitanja u ovoj odredbi jesu “kršenje pravila međunarodnog prava”, postojanje “rata, oružanog sukoba, ili okupacije”, i šta čini naređivanje da se vrše specifični navedeni zločini.

U pet predmeta, Vrhovni sud se bavio odredbom o ratnim zločinima, čl.142 KZ SRJ. U tri predmeta, Jokić, Jovanović, i Trajković, prvostepeni sudovi su osudili optužene za ratne zločine prema navodima optužnice. U preostala dva predmeta, Matić i Kolašinac, predmeti su podneti prvostepenom sudu kao optužbe za genocid, ali su veća optužene osudila za druga dela (laku telesnu povredu, odnosno pomoć učiniocu posle izvršenog krivičnog dela). Po žalbi, međunarodna veća su u svim ovim predmetima preinačile presude.

Pasus koji sledi, dosledno citiran iz presude Vrhovnog suda u predmetu Trajković, jeste primer procesa argumentovanja koji koriste međunarodna veća u analizi pravne i činjenične dovoljnosti u osudama za ratne zločine.

Vrhovni sud je našao da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno u vezi svih optužbi, jer ne postoji neposredan ili konačan dokaz da je optuženi delovao lično ili izdavao naređenja koja su dovela do navedenih zločina ili da bi se on mogao smatrati odgovornim za dužnosti komandne odgovornosti u vezi gorepomenutih zločina, i ne postoji dokaz koji

---

⁷⁷ Videti izveštaje OEBS, dostupne na sajtu: www.osce.org/kosovo/documents/reports/justice

ukazuje na njegovu svesnu nameru u slučaju ubistva u pokušaju, niti za neosnovan zaključak o izbacivanju kroz prozor.

Osvrćući se na to da li su optuženi “izdavali naređenja koja su dovela do navedenih zločina ili da bi se on mogao smatrati odgovornim za dužnosti komandne odgovornosti u vezi gorepomenutih zločina”, Vrhovni sud, moguće je, aludira na pravnu doktrinu komandne odgovornosti. Ovo je doktrina krivične odgovornosti elaborirana u Nirnberškim i Tokijskim procesima posle drugog svetskog rata, i u statutima i predmetima Tribunala za bivšu Jugoslaviju, odnosno za Ruandu.⁷⁸ Ovaj izveštaj se već bavio načinom primene teorija o zajedničkoj krivičnoj ili komandnoj odgovornosti u prvostepenim sudskim presudama, a isti se argumenti i analiza odnose takođe na presude Vrhovnog suda.

Nijedan drugi predmet Vrhovnog suda koji se bavi odredbom o ratnim zločinima u čl.142 KZ SRJ ne pruža bilo kakvo dalje razjašnjenje ili smernice o tome šta konstituše elemente ratnih zločina.

Tretman krivične odgovornosti

Krivična odgovornost predstavlja pravno pitanje. To je utvrđivanje da li optuženi za svoje postupke snosi pravnu odgovornost shodno principima krivičnog prava. Međutim, presude Vrhovnog suda u predmetima ratnih zločina ne odvajaju pitanje krivične odgovornosti optuženog od pitanja činjenica vezanih za predmet. Kao što ilustruje citirana presuda u predmetu Trajković, veća Vrhovnog suda posmatraju pitanje krivične odgovornosti kao deo “činjeničnog stanja” koje prvostepeni sud mora utvrditi. Ovo mešanje činjeničnih i pravnih pitanja stvara poteškoće nižim sudovima i praktičarima u ispravnom utvrđivanju grešaka koje su načinili.

Štaviše, mnogi predmeti ratnih zločina uključuju opovrgavanje pitanja krivične odgovornosti. Za optužene u ovim predmetima se, po pravilu, navodi da deluju zajedno sa drugima – bilo kao vođe ili pripadnici vojnih, paravojnih ili policijskih skupina, ili kao civili sa značajnim *de facto* ili *de jure* ovlašćenjima nad potčinjenima. Sudovi, stoga, moraju doneti odluku da li su optuženi pojedinačno odgovorni (kao počinioci, pomagači, saučesnici, podstrekači, ili za pokušaj), ili su optuženi odgovorni za organizovanje ili korišćenje grupe za izvršenje krivičnog dela.⁷⁹ U slučajevima kada dokazi sugerišu, ili optuženi tvrdi, da je “samo izvršavao/-la naređenja” kao običan vojnik (kao što je učinio Stanojević u svojoj alternativnoj teoriji odbrane), sud bi morao odlučiti da li se primenjuje čl.239 KZ SRJ (koji se tiče odgovornosti potčinjenih za izvršavanje naređenja).

Ni u jednom svom predmetu Vrhovni sud nije pokušao da postavi parametre za različite zakonske osnove krivične odgovornosti. U dve presude, u predmetu Kolašinac odnosno Trajković, koje su postavile nova pitanja o odgovornosti pretpostavljenih za zločine koje

⁷⁸ *Akajesu* u para. 487 – 491; *Tužilac protiv Aleksovskog*, IT-95-14/1, odluka Pretresnog veća datirana 25. juna 1999., para. 66 - 81; *Tužilac protiv Delalića, Mucića, Delića, i Landža*, IT-96-21, odluka Pretresnog veća datirana 16. novembra 1998., para. 330-395.

⁷⁹ Čl.26 KZ SRJ.

izvrše njihovi potčinjeni, Sud se nije pozabavio pitanjem odgovornosti pretpostavljenog, bilo shodno odredbama “naredbe” u čl.142 KZ SRJ, ili shodno čl.26 KZ SRJ za odgovornost zbog organizovanja ili korišćenja zločinačkog udruženja. I ovog puta, propust Vrhovnog suda da jasno identifikuje i analizira kritično pitanje u teškim, kompleksnim predmetima, odražava se na kredibilitet jurisprudencije Suda.

Odsustvo navođenja izvora prava

Prikazane presude Vrhovnog suda ne upućuju ni na kakve smernice ili autoritativne izvore prava van Krivičnog zakona i Zakona o krivičnom postupku SRJ i uredbi UNMIK. Nijedna od presuda ne navodi niti jedan predmet pred nacionalnim sudovima ili međunarodnim tribunalima za ratne zločine; nijedna od presuda ne navodi komentare na zakon SRJ ili akademske radove; nijedna od presuda ne navodi međunarodne konvencije ili analogne zakone iz drugih zemalja.

Postoje samo dva navoda obavezujućeg izvora prava van zakona SRJ i Kosova i uredbi UNMIK. U presudi Trajkoviću, Sud navodi da se “Evropska konvencija o ljudskim pravima primenjuje shodno Uredbama UNMIK 1999/24 i 2000/59”, a potom nastavlja da daje uputstva nižem sudu o tome kako da ponovo oceni pitanje pritvora optuženog. U premetu Stanojević, Sud je naveo, bez obrazlaganja, čl.6/3(d) Evropske konvencije u vezi saslušanja svedoka odbrane.

Pružanje detaljne analize i navođenje relevantnih predmeta ili drugih izvora prava u odlukama Vrhovnog suda pomoglo bi domaćim sudijama, tužiocima, i advokatima da razviju sposobnost svog shvatanja pravnih pitanja uključenih u suđenja za ratne zločine. Ovo bi takođe presude učinilo ubedljivijim. Konačno, ovakve presude bi pomogle ustanovljenju baze za dinamičnu, kritičnu, nezavisnu jurisprudenciju kosovskih sudova.

DEO V: STATISTIČKI PODACI O SUĐENJIMA ZA RATNE ZLOČINE

Predmeti ratnih zločina			
<ul style="list-style-type: none"> Zasnovano na podacima dostupnim SPPS na dan 1. jula 2002. 			
Status	<u>Genocid</u>	<u>Ratni zločini</u>	<u>Ubistvo</u>
Istraga u toku	0	4	0
Istraga obustavljena	1	0	0
Optuženi	10	17	6
Odustalo se od optužnice	2	0	0
Prvostepena presuda	Kriv	3*	5*
	Oslobođen krivice	0	7
Presuda po obnovljenom procesu	Kriv	0	1
	Oslobođen krivice	2	1
Suđenje u toku	0	0	0
Obnovljeni proces u toku	0	2	1
Pobegli iz zatvora	5	4	0
U bekstvu	0	2	1

-
- Dvojica optuženih su prvobitno optuženi za genocid, ali su osuđeni za lakša dela.
  - Dvojica optuženih su prvobitno optuženi za ratne zločine, ali su osuđeni za lakša dela.

Hronološki pregled prvostepenih sudskih presuda

Datum	Optuženi	Sastav veća	Presuda
3. jul 2000.	Nikolić (prvo suđenje)	domaće	kriv
9. avgust 2000.	Simić	domaće	kriv
30. avgust 2000.	Ademi	domaće	kriv
13. septembar 2000.	maloletni Z	domaće	kriv
20. septembar 2000.	Jokić (prvo suđenje)	domaće	kriv
9. oktobar 2000.	Ajeti	domaće	kriv
	Stojanović		kriv
18. januar 2001.	Vučković	domaće	Kriv
	Bišević		kriv
29. januar 2001.	Matić (prvo suđenje)	međunarodno	kriv (za lakše delo)
6. mart 2001.	Trajković	domaće	kriv
10. april 2001.	Simić et al.	domaće	odustalo se od optužnice
14. jun 2001.	Jovanović	međunarodno	kriv
	Kolašinac		kriv (za lakše delo)
18. jun 2001.	Stanojević	međunarodno	kriv
2. novembar 2001.	Mišić	međunarodno	osloboden krivice
	Jovanović		osloboden krivice
23. novembar 2001.	Mladenović	međunarodno	osloboden krivice
28. januar 2002.	Apostolović	međunarodno	osloboden krivice
27. mart 2002.	Matić (obnovljeni proces)	međunarodno	osloboden krivice
18. april 2002.	Nikolić (obnovljeni proces)	međunarodno	osloboden krivice
3. maj 2002.	Jokić (obnovljeni proces)	međunarodno	osloboden krivice

Hronološki pregled presuda Vrhovnog suda

DATUM	OPTUŽENI	SASTAV VEĆA	PRESUDA
8. mart 2001.	maloletni Z	domaće	potvrđena
9. april 2001.	Nikolić	međunarodno	preinačena
9. april 2001.	Vučković	međunarodno	preinačena
26. april 2001.	Jokić	međunarodno	preinačena
6. jun 2001.	Zvezdan Simić	međunarodno	potvrđena
13. jun 2001.	Matić	međunarodno	preinačena
29. novembar 2001.	Jovanović	međunarodno	potvrđena
	Kolašinac		preinačena
29. novembar 2001.	Ajeti	međunarodno	preinačena
	Stojanović		preinačena
30. novembar 2001.	Trajković	međunarodno	preinačena
18. januar 2002.	Stanojević	međunarodno	potvrđena

Relevantne odredbe Krivičnog zakona SRJ

Čl.141 KZ SRJ Genocid

Ko u nameri da potupno ili delimično uništi neku nacionalnu, etničku, rasnu ili versku grupu naredi da se vrše ubistva ili teške povrede tela illi teško narušavanje fizičkog ili duševnog zdravlja članova grupe ili jprinudno raseljavanje stanovništva, ili da se grupa stavi u takve životne uslove koji dovode do potpunog ili delimičnog istrebljenja grupe, ili da se primene mere kojima se sprečava rađanje između pripadnika te grupe, ili da se vrši prinudno preseljavanje dece u drugu gruppu, ili ko u istoj nameri izvrši neko od navedenih dela,

kazniće se zatvorom od najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.

Čl.142 KZ SRJ Ratni zločin protiv civilnog stanovništva

Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vreme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučenja, nečovečna postupanja, biološki eksperimenti, nanošenje velikih patnji ili povreda telesnog integriteta ili zdravlja; raseljavanje ili preseljavanje ili prisilno odnarodnjavanje ili prevođenje na drugu veru; prisiljavanje na prostituciju ili silovanja; primenjivanje mera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, protivzakonito odvođenje u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja, lišavanje prava na pravilno i nepreistrasno suđenje; prisiljavanje na službu u oružanim snagama neprijateljske sile ili u njenoj obaveštajnoj službi ili administraciji; prisiljavanje na prinudni rad, izgladnjivanje stanovništva, konfiskovanje imovine, pljačkanje imovine stanovništva, protivzakonito i samovoljno uništavanje ili prisvajanje u velikim razmerama imovine koje nije opravdano vojnim potrebama, uzimanje nezakonite i nesrazmerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjenje vrednosti domaćeg novca ili protivzakonito izdavanje novca, ili ko izvrši neko od navedenih dela,

kazniće se zatvorom od najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.

